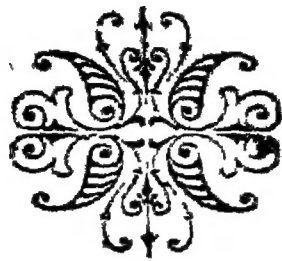

SANGITHA SYNDHAVARJUNAM

PUBLISHED BY
KARRA ATCHIAH,
Book-Seller
Rajahmundry,

Registered Copy right]

[Price 0-8-0

ఆనందాశ్రమగ్రంథరత్నమాల • 1

శ్రీమదాంధ్రభాగవతము-కిత్తానుబంధం	3	0
డిటా కాలికోబైండు గిల్లుపేరు దళసరికాగితములు	4	0
శ్రీమదాంధ్రమహాభారతము-కాలికోబైండు గిల్లుపేరు దళసరి కాగితములు ఆదిపర్వసభాపర్వములు	1	12
డిటా ఆరణ్యపర్వము	1	12
డిటా విరాటోద్యోగపర్వములు	1	12
డిటా ఆదిపంచకము (ఆది-సభా-ఆరణ్య-విరాట ఉద్యోగపర్వములు ఒక సంపుటముగా)	5	0
డిటా భీష్మద్రోణపర్వములు	1	12
డిటా కర్ణ శల్య సౌప్తిక స్త్రీపర్వములు	1	12
డిటా భీష్మ, ద్రోణ, కర్ణ శల్య సౌప్తిక, స్త్రీపర్వములు ఒక సంపుటముగా	3	4
డిటా శాంతిపర్వము	1	12
నిర్వచనోత్తరరామాయణము అట్టబైండు	0	12
డిటా కాలికోబైండు దళసరికాగితములు	1	2
అమరకోశము త్రికాండము సటీకము ఇంగ్లీషు అర్థముతో	1	4
ఉత్తరరామాయణము, కంకంటి పాపరాజప్రణీతము దళసరి కాగితములు కాలికోబైండు	1	8
మనుచరిత్రము సటీకము కాలికోబైండు దళసరికాగితములు	1	8
డిటా గిల్లుపేరు మిక్కిలిదళసరికాగితములు	2	8
విక్రమార్కచరిత్రము, పద్యకావ్యము అట్టబైండు	0	14
ఆంధ్రనిఘంటుత్రయము సటీకము దళసరికాగితములు కాలికోబైండు	0	12
డిటా డిటా అట్టబైండు	0	10
శ్రీమద్భగవద్గీత మూలము పాకెట్ సైజు	0	4
రాఘవపాండవీయము టీకాతాత్పర్యసహితం	1	8
ఆచార్యసూక్తిముక్తావళి	2	8
సుందర కాండ మూలం	0	12

శ్రీ

సంగీత సైంధవార్జునము.

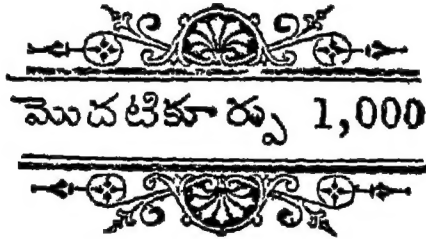
ఇది

మ॥ రా॥ శ్రీ గాడేపల్లి నూర్యనారాయణశర్మగారిచే
రచి యుంపబడి,

రాజమండ్రి కాపరస్తులయిన

కర్తా లచ్చయ్యగారిచే,

సి. హెచ్చి, కైలాసరావు బ్రదర్సువారి

కమలా ముద్రాక్షరశాలయందు

ముద్రించి ప్రకటింపఁబడియె.

కాకినాడ.

1912.

రిజిష్టర్డ్ కాపీరైట్స్]

[వెల రు 0-8-0

ప్రీతి క .

గుణగ్రహణ పాణిణులరగునో యాంధ్రసోదరులారా !

నాటకము లాడుటయందును జదువుటయందు నుపయోగింపఁబడుచుండినను దృశ్యప్రబంధములగుటచే మునముందు రంగస్థలమునకు సరికెట్టబడుట ముఖ్యాంశము. అటులానర్చుటలా నీనైంధవార్జునపు గంధవంటి యుద్ధకథకు జాలగవ్యమున్నదని నాయభిప్రాయము. ఏలయనిన యుద్ధము ప్రదర్శింపజేయుదమన్న నీచపాత్రప్రాయ బల్యమై చూపఁకు విసుకుఁబుట్టించుచు ప్రదర్శింపక మానువుమన్న గథాస్వరస్యమందందు కైడుటకు సిద్ధమగును. ఎటులైనను భారత యుద్ధమునందెల్ల ముఖ్యంబగు పద్య వ్యూహ సైంధవపథలు రెండును నాయారెండవ నాటకమునకుఁ గథాంశములగుటచే గొంచెమేని రుచింపకపోదని నానమ్మకము. ప్రదర్శకులనే వేడుకొనునది యొక్కటికలదు. యీనాటకమునఁదలి రంగములలోఁద తద్విషయికనంబ రమలఁగూర్చుకొనక తమకున్న వానితోఁబ్ర దర్శింపఁ బ్రారంభించిన నాటకమునకులేని సీరసముదెచ్చు నేమోయని జంకి యట్టివన్నియు సమకూర్చు కొనుడనుటయే నాప్రార్థన. ఇకగుణగ్రహణధురీణులగు మహనీయులతోఁ దప్పలులేవనిఁ నేననలేను. ఉన్నవని సకారణముగా నాకుఁ దెలిసియో మఱిచినే గ్రహించి యానందించియో సంతుష్టులుగాక పోరను నిశ్చయముతో నాయూచిన్నిపాత్రము సరసాంధ్ర మహనీయులపాలఁ బడవైచుటకు సాహసించుచున్నాను.

ఇట్లు విన్నవించు
గాడేపల్లి సూర్యనారాయణశర్మ
పితాపురం.

ఈ నాటక మందలి పాత్రలు.

పురుషులు.

ధర గాజు—పాండవులలోన గ్రజుడు

భీముఁడు.....రెండవవాఁడు

నకులుఁడు—నాల్గవవాఁడు

అభిమన్యుడు—అర్జునునికొడుకు

సారథి—అభిమన్యుసేనారథి

సౌగంధ్యము } ఖేచరులు
సౌరధ్యము }

దుర్యోధనుఁడు—కౌరవుల రాజు

కర్ణుడు—దుర్యోధనుని స్నేహితుడగు నంగరాజు

ద్రోణుడు—అస్తగురువగు బ్రాహ్మణుడు

శల్కము— { పాండవుల మేనమామయయ్య - గౌరవుల
గలసి పోరెడు రాజు

దాశ్వాసని—దుశ్శాసనునికొడుకు

దృష్టద్యమ్నః (దు—పాండవులబావ

శ్రీకృష్ణుడు—అర్జునుని భావయగు వాసుదేవుడు

అనుమందు—పాండిత్యముతో మూడవవాడు కథానాయకుడు

సాత్యజి—కృష్ణునితమ్ముడు

చారిత్రము—వార్తావహుల ము

உய.

సుభద్ర — అద్వనునిభార్య

ఓమ్.

శుభము.
అవిష్ణుము.

సైంధవార్జునము.

నాంది.

రంజిల్లంగ బాండవుత్ సమరధా • తిన్ దాయున్ గెల్వనే
దారిన్ బోయిస బాగొయంచు మదిలో • ధ్యానించిలోలోబ్రీయం
బారన్ వారల కార్యసిద్ధికొటకే • యాదిత్యునేన్ మిరంగార
దేరున్ దోతెడి పార్థసారథిమిమున్ • దీవించు నెల్లప్పుడున్ ||

(నాన్యంతమున)

సూత్రధారుడు- (ప్రవేశించి) ఓహో! యీసభాసదు 'తెల్లగురు నిడడుజాబిల్లితో
నుల్లసిల్లెడి యీ రేయి వీరరస ప్రథానంబగు నాటక మేజేని బ్రవర్తింపు మని
కదా నన్నాజ్ఞాపించిరి. కానిమ్మ పారిపార్శ్వకునితో యోచించెన. (తెరవంక
జూచి) పారిపార్శ్వకా!

పారి-బావా! యిదేవచ్చితి! నీవేదియో యోచించుచుందువని నాచెల్లెలు చెప్పుటచే
నేమియో యని యంతవఱకు రాకుంటిని,

మో-నీనియులేదు. సుగుణపారీణులగు నీమహాజనుల కోరిక దీర్చుట కుపయోగించు
నాటకము వెదకుదుంటిని.

పా-పాడినదే పాటయను నట్టిదివరకెన్ని సార్లు ప్రవర్తించి మూలబడ్డవై చిన వాని
లో వెదకినను వెదకినమ్మాడు మన్ననసామెత వృధాపోసని తెలుచెన.

సూ-అయిన నీవు సూచించెడి దేదైన నున్నదా?

పా—ఉండకేమి. ఇప్పుడిప్పుడు లోకమునకు బాడసూపుచున్న గ్రొత్త నాటకము
లలో రసవంతమైనదేదియో యోచించుటయే నాసూచన.

సూ—అయిన సైంధవార్జునమునది ప్రదర్శింతుమా?

పా—అందలి కథావిషయమెట్లుండును?

సూ—భారతయుద్ధమందెల్లముఖ్యంబగు పద్మపూర్వాసైంధవ వధలురెంటి? దెలుపు.

పా—ఆహా! అట్టైన బావా! యదియే ప్రదర్శించెదము. ఏలయనిన.

సీ॥ కుంభవృష్టిగురియు • గొప్పమబ్బులువోన

బటునిర్మల వియ • తృణమువెలుగ

సలిలధారలచేత • జరితపత్రములూడ

నమలడ శాంభోరు • హంబులలర

దుర్దినంబులు నెల్ల • దూరమైపోవంగ

నతిమోదకరహంస • తతులుచెలయ

నిత్యభీతిదమైన • నిర్ఘోషమడఁగిపో

దతగానపూరది • క్తటములాలయ

గీ॥ ధూళిలేగుచు నింగి • మేఘాళిజేయ

భయదకార్ముకములు శర • వర్షమీన

గర్భనిర్భేదసకలసై • న్యార్భటులను

సమరముల్ సేయఁగా దగు • సమయమిదియే!

కావునఁగేవల వీరరసప్రధానంబైన యీనాటకము సభాస్థానల నాన
పఁజేయకమానదు.

సూ—సరే! నీప్రయత్నముమీఁద నీవుండును.

పా—ఔనుగాని గ్రంథకర్త యెవఁడో చెప్పకయేయెట్లు?

—మొన్నటిపాశుపతార్జున నాటక గ్రంథకర్తయగు గాడేపల్లి వెంకోదభవ

టశాస్త్రి జ్యేష్ఠపుత్రుడైన సూర్యనారాయణయే.

—తైలియెట్లుండునొకదా!

సూ—ఆవిషయమంతయు గుణగ్రహణపారీణులగు నీమహాజనులే నిర్ణయించి

ఠీంచెదరుగాక. మునుముందు మనవర్ణనములేల?

ప్రస్తావన.

(తెరలో).

మ॥ కుటిలద్రోణధరామరాశుగవర • క్రూరాంబుధారలోసహార
చుటయేకాక యనేకభీకర బలో • చుంభజ్వలానీకమున్
బటువేగంబుననీచు మంధరధరా • భపాకటస్థైర్యలం
పటవీరాగ్రసరద్విపావళిని • బహుపూహమా పెన్గటా॥

సూ—(త్వరతో) రారమ్మ ధర్మజుడప్పడే ద్రోణుని పద్మపూహమునకైచింతించు
చునొక తట్టుజేరుచున్నాడు.

పా—సరే! పదపద.

(నిష్క్రమింతురు)

ప్రస్తావన.

గన్నగోవిందాని యుక్తము కేలం • గనముందుగానిచ్చేగా॥

నకు— చిత్తము. (అని యేగి వెంటనే అభిమన్యుతోఁ బ్రవేశించును)
అభిమన్యుఁడు-తండ్రి నమస్కారము. (అని ధర్మజభీములకు నమస్కరించును)

ధర్మ— (తేదిసి)

ఆ॥ వె॥ నాకుమారరార! నలినలోచనరార!

మేరుధీరరార! ఓరరార!

విజయపుత్ర! రార! విజితశాత్రవరార

కాగవారి రార! ఖరకరాభ!

(ప్రక్కఁగూర్చుండఁ బెట్టుకొనును వారితో నంపలు గూర్చుందురు)
అభి— తండ్రీ! వీరధనైకశూరులగు మీరలు నన్ని ప్పడు రావించిన కార్యమేది
యో యానతీవేడుచున్నాను తండ్రిలమాట గవదాటననియు మనవి
జేయుచున్నాను.

భీము— (విచారసూచకముగా)

ఉ॥ శాత్రవసైన్యమొక్కమొగి • శాతశరాతతఘాతచేతమా
గాత్రము లింతలింతలుగ • ఖండితమానటు జేయ మీరలే
చిత్రమొచూచుభంగిమముఁ • జేరకయారక యుండబా?యే?

అభి— పుత్రునిమీఁద వత్సలతఁ • బొందివచ్చింపుడు కార్యపద్ధతుల్.

6

నకు— అబ్బాయి! అభిమన్య!

ఉ॥ రుద్రసమానతేజుఁడు గు • రుండట రెండవభానుబోలియు
చ్చిద్రపరాక్రమంబున నే • శేషబలాన్వితు లందఱాజిహ్వా
భద్రతతోడఁదన్నుఁగొలు • వన్మునుముందుగ నిల్చియుండెసా
భద్ర! యిఁకెట్లుపోదుముకృ • పామశులేరును దారిఁజూపరే॥

7

భి— మ॥ పరవీరైకధనాశ్వులార! శరవి • ద్వచ్చేష్టులారా! ననున్
బరమ ప్రేమనుబెంచు తండ్రిలరుసం • పొప్తార్ద్రచిత్తంబుతో
నరిసైన్యంబులమీదికిన్ బనుపుడ • య్యా వేగ మేనన్నుసం
గరరంగ ద్విశిఖప్రయోగకలనన్ • గాఢించెదన్ శత్రులన్॥

8

ధర్మ— మఱ్ఱా- సాభద్రా!

ధగ్గ— (తేవఁదీసి) వత్సా! లేతెమ్మ నన్న దీనికింత వేడికొనవలెనా?

గీ॥ తల్లిదండ్రులొనందాబ్ధి • గొల్లగొనఁగ

శత్రుభీకరమారీతి • సంగరంబు

జేసిస్వస్థతఁ గీర్తియె • పిల్లలొమఁ

బొంది యొనందవారధి • సంధుదీవు॥

14

అభి— తండ్రియాజ్ఞ (అనిమఱల మొక్కి) సారధీ! సారధీ (అని పిలువఁగా నొకసారధి ప్రవేశించును).

సారధి— దేవా! నమస్కారము (ధర్మజునకు నమస్కరించి) కుమారా! యాజ్ఞ!

అభి— సారధీ! మహాధంబుసకలాయుధో పేతముగా నమర్చివేవేగ తోడితెమ్మ నేనిదె తమ్మి మొగ్గరముఁజించి శత్రులఁజెండాడఁబోవుచుంటి

సారధి— చిత్తము (అని సందేహించును)

అభి— (చిటునగవుతో) ఏమిట్లు సందేహించెదవు? యుద్ధమన్న భయపడుచుంటి వా యేమి?

సారధి— కుమారుండుండ భయమేమిటికింగాని.

మ॥ పదియారేడుల జాబుఁడివుకద! శుంభచ్చస్త్రవిద్యా నిశా

రదదుర్యోధన ద్రోణ కర్ణకృపశ • ల్యద్రాణిసంరక్షితం

బదియందున్ గమలంపు మొగ్గరము కు • ణ్ణా! యెట్లుచెండాడెదో

కదసంబెట్లుచెలంగునో యనుచు • శంకల్ పుట్టవేనామదిన్?॥ 15

అభి— (చిటునవ్వుతో) సారధీ! ఏమిటి ఆలాగా!

శా॥ ద్రోణుఁడంచు గృపుండటంచు మఱియా • దుర్యోధనుండంచు నే

సూనుండంచు భయంబుఁగొల్పకెకన • స్తోకాస్త్రసంఘాతితో

స్థానుండేయరుదెంచినన్ సురలతో • బంభారితావచ్చినన్

రానిమ్మెవ్వరినైన నేభయదసం • గ్రామంబులొఁజెడదన్!

సారధి— (సంతోషముతో) చిత్తము కుమారా! నేనిదే యేగి మహారథంబాయితం జేసి దీసుకవచ్చెదను సెలవా?

అభి— సారధీ పో! పో వేవేగరావలె.

సార— చిత్తము (నిష్క్రమించును)

[అంతఃదెరలో]

గీ॥ ఓరి! భీముడ! నకుల! యో • రోరి! విరట

పోరిలో ననుమితాడి • వారె? మీరు

పాండవబలాటవికినేనె • చండవన్ని

నాదుబాణములవెమీకు • నాటఁదొడఁగె॥

18

సౌరభ—అన్నయ్యా! అయ్యో! చూడుము పుత్రు! వెనువెంటఁబోఁబోవ నడ్డునచ్చిన
సైంధవునితో భీముడెట్లు రోషకషాయతాక్షుడై హుమ్మని యాడుగఱ
చి పలుకుచున్నాడో!

[తెరలో]

గీ॥ ఏమిరా! సైంధవా! వన • భూములందు

నాఁడునాచేతి లావును • జూడలేదె?

నిలుమునంగర భూమిలో • నిముసమైన

నురుగదాదండమున నీ • యుసురుఁబీల్తు॥

19

సౌగ— అనుజా! హాయి! హాయి! యీభీమునిగద సెంతలాఘవముగాఁ దెగఁగొట్టివేసి
నాఁడాసైంధవుడు. (ఆతురముతో) ఓహో! యీసారి సైంధవుడు చచ్చు
ట నిజమింక నేమున్నది? హాహా విరాటద్రుపద దృష్టద్యుమ్న సాత్యకి ప్ర
ముఖులగు యోధులెల్లరు నొక్కపెట్టి శరనాదంబపారంబుగా బతివుచు
సముద్రములఁబోలె నురువడించుచుండిరి.

సౌరభ—అన్నయ్యా! ఇదేమి? నఱకిన కదళీ తరువులవలె నీకాల్బల మంతయుఁ దుర
గద్విపములతో జూపకట్టుగ నేల కొఱగినది. ఆహా సైంధవుని పరాక్రమము
భీష్మద్రోణులకైన నిట్టి కార్యంబసాధ్యంబకాదే! (పరికించి) అయ్యయ్యో
పాండవయోధులెల్లరు వెన్నిచ్చిరి.

[తెరలోఁ బెద్దకలమైన తోడనే]

శా॥ ఏమీ! పాండవయోధులార! చనునే • యిట్లందఱుకొ బాఱఁగా

మీమీదేహములెప్పుడుకొ దిరములే • మీకంతయుకొలజ్జలే

దే? మానంబును వీడిరే? నబలమై • దేవాసురుల్ రాఁగనం

గ్రామంబందున భీతిఁబొందఁదగునే • రారండువేవేగమే॥

20

[తెరలో]

ఇందుమూలముననే కాదు వానికి మొనజెంచుటయే కాని వెడలివచ్చుట
తెలియదు.

సోగం— తమ్ముడా రారమ్ముటపోయి యా బాలుని పోలే చూచెదము.

(అని యిద్దరు ప్రక్కకుఁ బోవుదురు).

సోరభ—(మందేగిభయమురమలతో) అయ్యో! అన్నయ్యా! నాకు మిగుల భయం
బగుచున్నది. యీబీభ తాస్కృతిం శౌందిన బైభత్యేయుని యుద్ధము జూడఁ
జాల (మఱలఁ బరికించి) ఆహా! అన్నయ్యా! కారనైస్యవను సమద్రము
ను సోభద్రుడను ఒడబానలము పీల్చిపిప్పిజేయుచున్నది సుమీ!

సోగం— (పరికించి) ఇంతయుద్ధము మనమొక్కచోటునుండి కాంచలేము నీవక్కడకు
బొమ్ము.

సోర— సరే. (అని ప్రక్కకుఁబోవును)

సోగ— తమ్ముడా, తమ్ముడా! అయ్యయ్యోచూడుచూడుమా కరులగములు వ్రజిన
బ్రోప హతపర్వతములబోలి దేవోపహతకాల 'మేఘములకరణి నొక్క
మొగిజిడుప చిదుపలై భూమిపై రాలినవి.

సోర— అన్నయ్యా ఏమనిచెప్పుదును? అరువందల రథకులు రథాశ్వనూతకేతనముల
తో రజఃపటలమును గలసిరి. అబ్బ! నీకగపడుచున్నదా శ్రదా యీకాల్ప
ముపాట్లు? (పరికించి) అన్నయ్యా! అయ్యయ్యో! దుర్యోధనుడు రథము
పైబడియొన్నన్నా కర్ణుడుపాటిపోయె. అశ్వద్ధామ యభిమన్యప్రయు
క్తిక్రూరనారాచము వక్షస్థలము నుచ్చిపోవుటచే నట్టై చిత్తరవునలఁగే
తనపుకొయ్యకొఱగెను.

సోగ— సోరభా! పాపమీ ద్రోణుడు గీర్వాణజానిమనుమని బాణజాలమునకు
బ్రాణములు వీడినట్లు రథముపై సోలినాడు. నారాయణ! నారాయణ!
దుష్కాసనుడు తన రథశకలములే తనపైఁ బడనట్టై యడగియుండె.

సోరభ— అన్నయ్యా! వినపూయభిమన్యుడేమో యునుచున్నాడు.

[తెరలో]

శా|| ఓక్రి! కర్ణుడ! యోత్రిద్రోణ! కృప యో • రోరీశతాసోబలా

మీరల్ పొండవులన్ గలంచఁగలరే? • మీప్రాణముల్ నావియో

క్రూరాస్త్రప్రసూనా ధామః తిప్తజే + క్రూరాస్త్రప్రసూనా ధామః
బారావారగభీరధీరధనుఁడో + పార్థాశ్రమజుండేనము.

23

[పెద్దకలకలము]

సౌగం— తమ్ముడా! ఏమిది యింతకలకలము?

సౌభ— అన్నయ్యా! అట్లభిమన్యుడార్చి వేర్చి కార్చివచ్చి కుప్పా టిక్కెట్టు
కోదండజ్యానాదఘూర్ణద్భ్రహాత్మండుండై శరవరంపరిలఁ బుంజులపుంఖ
ముగాఁ బటపుచు నురువడింప నిలువఁజాలక నైన్యంబునెయుండు లగిండు
పడి వెన్నిచ్చి పరువంజొచ్చె.

సౌగం— ఔనా నిప్పటికిఁ గాన్పించెను. ఆయ్యో సింగంబులం గనుంగొని వాఱు
బశువులభాతి యోధులందఱుం బాటజొచ్చి రయ్యయ్యో

సౌర— అన్నయ్యా! హాయిహాయి! వెనువెంటనే మన నాభ్యుదయము కలలచే
గోవులఁ దోలునట్లు ద్రోలుచున్నాఁడు. అన్నయ్యా ప్రోలుండేడి

సౌగ— అదిగో యమాలనుండి యేదియో యెట్టకేలకు వైద్యముఁజెచ్చుకొని వా
కుచ్చుచుండె.

[తెరలా]

ఓహోకృపా! ఓరీకర్ణ! ఓరోరి దుశ్శాసనాది కారణ మోగులరా! ఏల
యీరీలల నాటమునుండె బేలలై తొలంగఁ జూచెదరు చాలఁజాలునిలుడు
నిలుండు

ఉ॥ సంగర రంగమందు తిప్పు + సాయకముల్గులన్ గలం? లో
సింగములన్ గనుంగొనియ + శేవభయార్తలఁ బాటునట్లుగా
రంగతితుల్వలెన్ బరువ + రాజులుగారఁటె? నిగ్గులేకమీ
కుం; గులగొరవెంబుతమ + కుంగలదేరణ భూమియూడె

24

సౌగ— తమ్ముడా! చూచితినా యీదోబుడన్న పోటుమాటల కురికి యోధుల
ల్లరు తమ తమబలంబులతో నురువడించుచుండిరి.

సౌభ— అయ్యయ్యో! అన్నయ్యా, యీవెడంగుబుద్ధి దుర్యోధనుఁడు సౌభద్రుడై
వహ్నిజ్వాలలఁ బడసెంచు మక్షికంబు చందంబునబోవుచున్నాఁడు.

సౌగ— వినుమా కృపాచార్యుండేదియో యెలుంగెత్తి చెప్పచున్నాఁడు.

[తెరలో]

శా॥ ఏమీబామ్మలబోలి నిల్చెదరు మీ • రీరాజుసౌభద్రుక్త

భీమపుంబలి-గాఁగ నీదలచిరే • బీభత్ససూనుండుమీ

శే మీకుఱ్ఱఁడటంచుఁ దోఁచెనఁటే? వె • య్యేలా? యితండెపుసం

గ్రామంబందున శూలపాణి యని నిక్కం • బాత్తలో నమ్మఁడీ॥ 25

సౌరభ— ఓహో పునరుత్పదితధైర్యోత్సాహులైద్రోణకృపాశ్వద్ధామాదియోధుల్లె
రు దుర్యోధనుఁదలమిగిలియొక్క పెట్టునదట్టముగా సంపగములఁబర్చికొను
చు నభిమన్యుపైఁ గవిసిరి.

సౌగం— తమ్ముడా వీరల్లే సారల మెనలుఁ గూర్చుకమీఁదఁ బడినను సౌభ
ద్రునితోఁజాలరుసుమా! చూడు మప్పుడే యాబోతులఁ గనిన బెబ్బలిఁబో
లె బొబ్బరించుచు నబ్బలంబుల నుబ్బడంచుటకై మెఱుంగు వాటుటమ్ము
లఁ గుప్పఁగూరఁగాఁ బఱపఁదొడంగె.

సౌర— అన్నయ్యా! ముదుసలియగు కుంభసంభవుండు వేవేగయయ్యింద్రు మను
మనిపైఁ దొడరె.

సౌగం— అబ్బా కనంబడిరి. ఆయ్యా! ద్రోణుఁడు చచ్చి నిఁక నేమున్నది. కుమారుం
డాగ్నేయాస్త్రమేతె

సౌర— అన్నయ్యా భయములే దద్దాని వారుణాస్త్రమునమఱిించి తోడనబ్రహ్మ
స్త్రమేసె నాద్రోణుఁడు.

సౌగం— హాయిహాయి! ద్రోణప్రయుక్తబ్రహ్మస్త్రముబూదెఁగలసినది.

సౌర— అన్నయా విజయాత్మజా శుగాసన సిర్దుక్తవిష ప్రోద్ధిత ఘనశక్తి
ద్రోణుఁడు మార్చిల్ల సూతుండవులకు రథముతోలుకొని పోవుచున్నాఁడ

సౌగం— తమ్ముడా! ఏదియెట్లున్నను.

గీ॥ జిసుభద్రయెట్టి తపంబుఁ • జేసెనొక్కొ-

విజయుఁడే దేవతలను సే • వించెనొక్కొ-

శత్రుసంహార కారక • పుత్రవరుఁడు

మేరుధీరుఁడీతఁడు జ • స్మించుటకును॥

సౌర— ఔనానన్నయ్యా;

దుర్యో— (నిరుత్సాహముతో) అయ్యో మనమనుకున్నవన్నియు గొంతెమ కోర్కు లే
యకానా? లోకగురుండగు ద్రోణుండును సన్నగిల్లే.

(ద్రోణుండు ప్రవేశించి భిన్నుడై యూరకుండును)

దుర్యో— మహాత్మా గురువవరా!

ఉ॥ ఏమనివిన్నవించు మన • హీనదశన్ జతురంగసైన్యముల్
భూమికిఁ జాలఁగానొడిగె • భూసుర ! భూసుర బాణకాశలుం
డామహితాత్ముడేయు నిశి • తాసుగముల్ బహిరవారమే
మేమియటంచుంచుక స • హించక కింపఁజరించిరక్కటా॥

కర్ణ—(వికటముగా దుర్యోధనునితో)

గీ॥ సర్వసేనాధిపతి భూసు • పర్వఁడీతఁడు
మీడుమిక్కిలి శరగురుం • డాదినుండి
యట్టి యితడుంటనీకేటి • యార్తి? కంద
పిలకకును దురదబ్ధి • చ్చలిక్కినేల?

ద్రోణ—(కర్ణునితో) కర్ణా! ఏటికట్లనియెదు?

క॥ ముహూరున్ సౌభద్రుం
డమ్మాడ్కిన్ నొలయ నేయ • నడమకమఱలన్
సమ్మతి సేసలతోనే
నమ్మహితాత్ము నెదురంగ • నరసితికాజే?॥
అదియఁగాక.

32

గీ॥ సకల గుణాఢ్య మాన్యుఁడు • శత్రుసైన్య
సంహరణ చ్ఛైకబలుండు • సమరభూమి
జేతఁగోదండకాండంబు • చెలఁగుచుండ
నితనిఁ జనకంగ ఫాలాక్షుఁ • డెట్లుచూచు?॥

33

దుర్యో— మహాత్మా! మీరలే యిట్లన్న నెట్టిక. శిష్యుండ నన్ను రక్షింపుఁడు.

ద్రోణ—రాజా

చ॥ పలువురు చుట్టుచుట్ట కడు • వించనయ్యచుఁ దలంచకాతనిన్
సులువుగ విల్లునన్ విచీచి • సూతునిఁజంపి రథంబుఁగూర్చియా

వలసమయింప నెంచినను • వచ్చునుగాని శరాసనంబొగిన్

మెలగుచుఁబాణినున్నదర • మే పరమేశ్వరకైన నొండఁగన్ || 34

దుర్యో— మారణధర్మము మారణకర్మ మేకదా! మహాత్మా!

కర్ణ— జౌనానందులకు! సందేహమేమి?

దోణ— (తనలో) ఇటులంటి నేటికి నామాటదాటిక యీబూటకులు మోననుజేయ

సాహసించుచున్నారు కాలమా నీమహిమ కాఁబోలు నిదియంతయ.

దుర్యో— మహాత్మా! రండు యేదియోచూచుకొందము.

కర్ణ— చూచుటయేటికి? నేనుంటినిగదా?

దుర్యో— సరేనడువుడు

(నిష్క్రమింతురు)

(తరువాత రథాదూశుడై సారథితో నభిమన్యుడు ప్రవేశించును)

అభి— సారథీ! కారవయోధులెల్లరు పోయినపోకగా మఱల రాలేదేమి?

సారథి— కుమారా! యింక్కడి కారవ యోధులు

మ॥ భవవస్త్రప్రకటానల జ్వలరతి • జ్వాలావృతంబైన కా

రవనైన్యోద్ధితశుష్కవృక్షసహితా • రణ్యంబుమార్శ్యనినా

దవరోద్యచ్ఛటులచ్చటాచ్చటయతో • దండవ్యామైయుండఁగొ

రవయోధాళి యెటుల్క-నంబడునుభ • ద్రావుత్రైధ్యైర్మాతృతన్ || 35

అభి— దానికేమిగాని చూడుసారథీ!

చ॥ సులువుగ నాదువెంట మొనఁ • జొత్తుమటంచు వచించునాదు తం

ద్రుల రథముల్ కనంబడవు • దోణకృపాదివిరోధి యూధమున్

గలసియిటే మెలంగనటఁ • గావర మొంది యెవండుపాండునూ

సుల సమరస్థలిన్ నిలిపె • నోతెలియన్ బరికించుసారథీ || 36

సారథి— కుమారా! దూరముగాఁగాంచుచు(వేలితోఁజూపుచు)

గీ॥ వరవరాహధ్వజాలఁక్ష్మి • తరథమయ్య

దే.యలజయద్రధుని దది • తేజీచూడ

రాకభీకరంబయ్యె సం • గ్రామభూమి

ధర్మజాదుల తేరుల • దారీఁజూడు || 37

అభి— సారథి! ఔసానుగాన్పించుచున్నది. ఏమిది చిఱుతయోధుడగు సైంధవుఁ
డేలకో పాండవుల నిలువరించు నంతటి జలాధ్యుడయ్యె కాని కానీ యి
ప్పుడైన నేమయినది సారథి.

గీ॥ మన రథంబునువానికై * మఱలనిమ్ము

వానిజంపియే వేవేగ * వత్తుమిటకు

విక్కడరణంబు వేయిగ * నేరులేరు

కాన మనల కాక్షేపణ * మైనలేదు

38

సారథి— చిత్తము (అని రథమేగుట సూచించునంతలూ బెద్ద కలకలము తరవాత)

(తెరలూ)

గీ॥ ఓరిసౌభద్ర యేడకుఁ * బాఱిపోదు

వాలమున నిన్ను సమయితే * మాగుమటనె

చచ్చుటకు ముందువచ్చునీ * చచ్చుతెలివి

తోడనిప్పుడే నీవుచూ * తువుదివెంబు॥

39

అభి— (మహాగ్రోహోపముతో)

శా॥ ఛీచీకారవరాజపోషితపశు * శ్రేష్ఠంబులారా! రణ

క్షౌచారక్షుభిత ప్రచారఖలులా * రా! రాజులేమీరలున్

నీచంబంచుడలంచకేరణములా * నిర్లజ్జలై పాటిరే

నాచేతన్ కనుగొందురండి చటికిన్ * నాకంబుజూపించెదన్॥

(అంత బాణపరంపరఁ బర్వితొనుచు దోణదుర్యోధన కర్ణాది యోధు
లు ప్రవేశింతురు)

అభి— ఓహో! కారవయోధులారా! చూడుడు నాబాణంబులు మీప్రాణంబులఁ
గ్రోల నాలుకలుగ్రోలుచున్నవి. (అస్త్రపరంపరలేయును)

దుర్యో—కర్ణ! చచ్చితినిరా! బాధనటించి మఱల బాణమువేయును)

శల్య— హాయిహాయి. యాదెబ్బ సౌభద్రునిదని చెప్పకయే చెప్పుచున్నది.

(మూర్ఛిల్లి మఱల లేచును)

ద్రోణ— అబ్బబ్బ! బెబ్బలికిఁ నొరకు కురంగమైతినిగదా:

అశ్వ— ఛీఛీ మనబలశౌర్యము లేమిటి? (ఒరిగి మఱల లేచును)

కర్ణ— (రహస్యముగా)

ఉ॥ కారవ యోధులార! వి • శిఖంబులకున్ భయమొందెపాటున
 ట్లీరణభూమిదాటి వెను • కేగిధనస్సును ద్రుంతుమీరు నీ
 వీరుఁడునన్ను జూచుచును • పేశరవారపరంపరన్ ద్వరన్
 సారధిరధ్యముల్ తృటిని • జుంపుదుమంచు నిజంబుఁజెప్పినన్ ॥ 41

యోధులు—పోపొమ్మటై చేయుదుము.

అభి— గీ॥ ఏమిరా! నూతజానీకు • నామహచ్చ
 రాళిఁజవిఁజూపవలెనె? తి • రంబునిలుచు
 యూరకే నినుఁబెంచెడి • వారుజూడ
 బంపును నిపుడునిన్నుని • లింపపురికి॥ 42

(అని యొక బాణమునేయ నాతఁడుపాతిపోవును);

కర్ణ— (అభిమత్య కారవులు పోరుచుండ వెనుకఁ బ్రవేశించి) నేనిదే వీని ధనుకీ
 కాండము తెలియకుండఁ గొట్టెదను (బాణమువేయ ధనుస్సు విఱుగును)

అభి— (అజ్ఞానముతో వెనుకకు దిరిగి) ఏమిది. చీచీ మాధాత్మా! (అని యనుసరికొ
 దో) నాది యోధప్రయుక్త బాణములచే సారధి రథము రథ్యములు సేల
 గూలును) చీచీ దురాత్ములారా! (అని నంబరమునకు నొకకత్తి తో నెగిరి
 గీ॥ ఆఁడువారికి తేని భ • యంబుఁజెంది

సంగరాచారములనన్ని • ద్రుంగఁజేసె
 నారథంబును భగ్నంబొ • నర్చినట్టి
 తుచ్చులార! నిలుండాజిఁ • ద్రుళ్లడంతు.

43:

(అనిచిత్రగతుల నంబరమున నేతిరుగును.)

దుర్యో— గీ॥ అయ్యె నామీదఁబడి వీఁడు • హతముజేయు

కర్ణ— విల్లుఁద్రుంచుచు ననుజంపు • మేగమితఁడు

అశ్వ— బాపఁడంచుదయార్ద్రతఁ • బడయకున్నె?

శల్య— బాబొ నాపొణములకాశ • పడలుకొంటి.

(అనిభయార్తులై పరువులిడుదురు.)

ద్రోణ— కుఱ్ఱా! ఎగిరిపడియెదవేల! ఇదిగోనీవాలువొలును.

(అనియాతని ఖడ్గమును బడఁగొట్టును.)

అభి— (తన విజిగిన రథముపైనున్న గదతో నంబరమునకేగి)

క॥ ఓరీ! మాన్యుక్షదోణా!

నీరాజానీకమడఁగు • నిక్కమనాచేన్

బోరన్ సమాసంబాగుము

నీరథిగంభీరుఁడతఁడు • నీచేబడునే?

(అనిభూమికిలంఘించును.)

వాళ్ళాసని- (సమోపించి)

క॥ రాగదరా యిటువేగమె

నాగదరా యిపుడునీకు • నాకముజూపున్

సాగదురమ్మిటమనకున్

సాగదురమ్మిచటియాట • చక్కగనీకున్.

46

అభి— క॥ నాకదనంబున నీజే

నాకదనంబుగనిలంగ • నవ్వరెనన్నున్

నాకులమేసరియానెడ

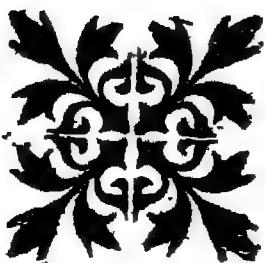
నాకులమొందించినిన్ను • నక్కడదృంతున్,

47

(ఇద్దరుకొంతతడవాలముజేసి భూమికిపొయిదురు.)

దుందుభులమోతతో యావనికజాఱును.

ఇద్దిపథమాంకము.

ఓమ్.

శుభమస్తు.

నైంధ వార్జనము.

ద్వితీయాంకము

ప్రవేశము—ధర్మజసభ

ప్రవేశము—ధర్మజ భీమాదియోధులు
దుఃఖాకాంతులై

ధర్మ— హా! హా! లోకైక ధనుర్ధరా! వీరాగ్రగణ్య! ఆయోముద్దుకుఱ్ఱ! పదితూ
రేండ్లకే ముదిసిన మానిపైతివా?

సీ॥ నినునమ్మికొనియున్న • నీతండ్రులగుమాకు

నేదారిఁ జూపినీ • వేగినావు

కడుపార నీకుఁగన్న • పడతిసుభద్రకుఁ

బుత్రోకోకంబెట్లు • పోవునయ్య?

నిను దైవముగ నేంచు • వనితయుత్తరనీవి

యోగమునెట్లింక • నోపఁగలదు?

నినుమూలముగ నెంచి • కొనివృద్ధిఁగనఁజూచు

భరతవంశమెటు ని • ల్వంగఁగలదు?

గీ॥ అక్కట యిందరికిని • నొక్కపరుసు

మాటచెప్పకేముందుగా • జాతినావె?

దైవమైనను నీపైని • దయదలంచ

లేకపోయెనే లోకత్రీ • యైకశూర!!.

అకటా! యీమృగిమాపఁజాత నేనేమిసేయుదుఁ దమ్ముడర్జును మోమెట్లు
చూచుపాడ?

గీ॥ ముద్దుగారెడి సూనుని • మాధబుద్ధి
మొగ్గరంబులోనికిఁబంపి • మోఱకులగు
చారిచేతఁజంపించితి • పోరనేను
సుతవియోగార్తుఁడర్జునుఁ • జూడఁగలనె?

(అని తలఁగొట్టుకొని యేడ్చును)

భీము— (భోరని యేడ్చుచు) ఆయ్యయ్యా! అన్నయ్యా! వాని చావునకు నేనుగాని
మీరుగారు.

చ॥ నెనుక నే యంటివత్తునని • బీరములేన్నియొ పల్కినై ంధవున్
జెనకఁగలేక చచ్చునయి • చిత్తమునందొక యితయేనియున్
మనసుతుఁడంచునెంచకయె • మార్తురకిచ్చితి నేనెయింతకున్
ఘనమగు కారణంబకట! • కాల్చినె నాభుజశౌర్యసంపదల్॥ 3

హాహా! పితృవత్సలా! అయ్యా విజయైకపుత్ర! నేనటుల జెప్పకుండినను నీ
కంత మూడకుండు నేమోగదా! ఇక నెట్లు కృష్ణార్జునులఁజూడఁగలను?
నాకడువుచెరువగుచున్నది. నేనీదుఃఖారంభోనిధి నోలలాడఁజాలహాముద్దుకుట!

గీ॥ ఏడినాపుత్రుఁడెక్కడ • నేగెనంచు
నధికవాత్సల్యమునఁజూడ • నభిలషించు
నీదు తండ్రికి దుఃఖంబు • నివ్వటిల్ల
నీవిటైతివటంచేమి • నేవచింతు?॥ 4

(అని యేడ్చును)

దృష్ట— మాన్యులారా! శత్రువులఁ జెండాడి వీరోచితంబైన మరణంబు నొందినవాని
కై యిట్లు వాపోవవగదు. రణములో జయమిద్దరికిని రాదుగదా? కృష్ణ
ార్జునులు మాత్రమంత యెఱుంగని వారలా కావున మీమిశోకంబులోదా
ర్చుకొనుఁడు.

రక్త— అయ్యయ్యా! బావ!

ఉ॥ మారసమాన తేజు సుకు • మారశరీరుఁ ద్రిలోకశూరునిన్
మేరుధరాధరాభధృత • మేఘునినాదవరస్వనున్ధరా
భారవిమోచకాతిచణు • భారతవంశసుదీపకున్ ముదం
భారఁగఁబెంచుకొన్న సుతు • నయ్యయ్య చంపుకనిల్వలేమహా॥ 5

(అని యేడ్చుచు) హా! నవమోహనాకార! హా! శశిరేఖాపిరియా! నిన్నే
మని మఱచిపోదమురా కుట్టా! నాకీశోకమెట్లు పోవునురా నూనో!
అబ్బ! నీసుందరపదనారవిందముగ పఱచవేమిరా పుత్రా! పుత్రా! పుత్రా!
అయ్యో తమ్ముడా అర్జునా నీప్రేమానిధియడుగంటినది, నీముద్దులమూట
దొంగలొంపఁబడినది అయ్యో మనఁబడవృక్షము ఛేదించఁబడినది. ఇక నేము
న్నదిక నేమున్నది. కొమ్మలులేనిపాండవ వృక్షముమిగిలినది అయ్యో! కృష్ణ
భగవానుడా! నీచెల్లెలు సుభద్రనేమని యూరడింతువు? నాకేగతిజూ
పెధవు? అయ్యయ్యో ఇక నేవారిమొగంబులఁ జూడఁజాల హా! విజయా
త్మజా! హా కౌరవనై న్యాటవీదవానలా! హాహా కురుయూధజీమాతమారుత
మావక్కడఁడాగితివి. మాకేది తెగవుజూపుదువునిన్నే దైవముగా నెంచు గర్భ
లసయగు విరాటపుత్రి కేమనిసమాధానము చెప్పమంటివి? నీతల్లి సుభద్ర
నేమని యూరడింపుమంటివి? అయ్యయ్యో! కుట్టా నీకెట్టిపాటు తటస్థించి
నదిరా! బాబా!

నీ॥ ముద్దుగా రెడి నీదు • మోముఁజూడక యున్న

నిముసంబు నేనెట్లు • నిలువగలను?

నీతోడిలోకమై • నినుఁజెంచు నీతండ్రి

కేమంచు నివ్వార్త • నెఱుఁగఁజేతు

నీతోడరాలేక • నినుఁజంపి కొంటిమం

చేడ్చునీ యోధుల • నెట్లు లేర్తు?

లోకాంబుధిన్ముగ్ధి • లోపిల్లనీబంధు

పులనెట్లు నేనింక • బోధనేతు?

నీ॥ హాసుభద్రదాసుతా! విజ • యప్రమోద

చండరిపుభీకరా! ముఖ • చంద్రుఁజూప

వేర రావేర! యోదార్ప • వేరనన్ను;

గౌఁగిలియ్యవదేర • యోకంజనయన! ॥

(అని మూర్ఛిల్లును)

భీము— (ఇదివఱకు దుఃఖాంబుధిని మగ్నుడై) హా! యభిమన్యా! నీకెట్టిపాటు వచ్చి
నదిరాబాబూ! అయ్యో మాకన్నముందుగ నీవేస్వర్గముఁజూడపోదలంచితివి

రా! నాయనా! కాలమా! యెంతవిపరీతమైతివె! కృష్ణా! త్రికాల వేదివి
నీకైనఁ దెలియలేదా? తెలిసిన నుపేక్ష సేయుదువా! నీకుమాత్రమల్లుఁడుకా
డా? అయ్యోభేచరూరారామీరైన నెలుంగెత్తి యర్జునుతో నుడవలేక పోతి
రా? చెప్పిన రాలేకపోవునా యాతఁడు వచ్చిన నింతమూఁడునా? అహ
హతవిధీ! యెంతదలచితివి! ఆహాపసికూనా!

గీ॥ సంగరాంగణంబునశత్రుఁ • సైన్యములను
నోడఁబుచ్చినీతోడ మ • హాన్నతదశ
సందుదుమటంచు నెంచితి • మంతెకాని
యిట్లుకడ తేలుదువటంచు • నెలుంగమయ్య॥

7

(అని మార్చిట్లును)

దృష్ట— అయ్యో! వీరలందరుశత్రు వాత్సల్యమున నెంతయు దురపిల్లుచున్నారు.
ఏమిసేయుదు? నాకు నింతగాదుఃఖము గలుగజేయుచున్ననతఁడు పీరినిట్లా
నర్చిన వింతయేమున్నది? ఇకనర్జునుడేవిన్నయెడల నేమిజరుగునోకదా!
కృష్ణుడే తెంచినఁగాని వీరి ననునయింపుట సాగదు.

(అంతఃపాంచజన్య దేవదత్తములు వినంబడును)

ధర్మ— అయ్యయ్యో! పాంచజన్యదేవదత్తములు వినంబడుచున్నవి, నీతోయుద్ధము
లోనికిఁ రాలేకున్నను స్వర్గమునకును రాలేకపోదునా కుట్టా! నాకెంతవంత
గల్పించితివిరాబాబు. వారల మోములెట్లు జూడఁగలను? (అనియేడ్చును)
(అంశదూరమున ద్వారముకడ కృష్ణార్జునులు ప్రవేశితురు)

అర్జునుఁడు— బావా! వాసుదేవా!

ఉ॥ ఏమిది నామనంబిపుడు • హీనత బూని తిరంబులేకయే
వేమరుఁ గొట్టుగాడెడి • వివేకము గూడనశించుచుండె సం
గ్రామమునందుడస్సినటు • గాదనువున్ వడఁకన్దొడంగెనీ
భూమినెమాడ వింత తల • పుల్ పొడసూపుచునుండు నామదిన్ ॥ 8

కృష్ణ— ఏమిది యర్జునా! యిటులనుచుంటివి? సకేమిభయమా!

అర్జు— ఎగతాళిఁగాదుబావా!

క॥ ఎన్నో యపశకునంబులఁ

గన్నారంగాంచుచుంటిఁ • గంజనయననా

యన్నలుఁనమ్మలకట యె

ట్లున్నారో తెలియరాదు • యూహింపంగాన్॥

కృష్ణ— అర్జునా!

ఉ॥ ఏటికి నిట్టివింతలిటు • లెంతయు వంతలనొందనానె? నీ

బోటి మనోబలాధ్యునకుఁ • బోలు నెయిట్టుల దుర్నిమిత్తముల్

పాటిగఁదెచ్చుటల్? మనసుఁ • బట్టగలేవటె? మాటిమాటికిన్

లేటమొగఁబుఁ జేసుకబ • లే తిటుగాడఁగ నానెపార్థివా!॥

10

అదియొకఁగాక.

గీ॥ అతిబలాధ్యులైనట్టి నీ • యన్నదమ్మ

లకు సుఖంబుగలుగకున్నె? • యకట యేదొ

యొకచిటుతనప్తము గలుగ • నొకటికలుగుఁ

గాక దానికైయింత శో • కంబుదగునె?॥

11

అర్జు—

(మఱింతయధైర్యముతో) కృష్ణా! నాకేమియోకాని యట్టి ధైర్యముండకు

న్నది నాకేదియోగొప్ప యాపత్తు సూచించుచున్నది. ఇట్టి నామనస్తాపము

నకుఁ గారణముండకపోదు.

(ప్రక్కలఁపరికించి) ఇదియేమికృష్ణా!

నీ॥ వందిమాగధులేల • వనటబొందినయట్లు

స్తోత్రపాఠములేక • తొలఁగుచుండి?

బ్రాహ్మణవ్రాతంబు • పాపంబు నామోముఁ

జూడనొల్లనియట్లు • చూచుచుండి?

పరిచారకులిదేల • పాదువార్తలనేనొ

చెప్ప నొల్లనియట్లు • తప్పకొనిరి?

శిబిరంబుఁజూచిన • శిధిలమైనటులుండి

చేటుగాలమదేనొ • చెప్పదొడఁగె

గీ॥ సంజ వేళయానంతనె • చటచటబడెడి

భేరి ధక్కానినాదంబు • వినఁగఁబడదు

యిట్టి ఎన్నియుఁజూడనే • నిశ్చధర్మ

జాదుల విషయమె శుకీ • తాత్మనగుదు॥

12

కృష్ణ— (తనలో) ఆయ్యయ్యో! నన్నే యట్టుల దుఃఖివార్ధిలో ముంచుచున్న నీ వింత బాలితనికిట్టుండుట వింతగాదు. వానోటనే యితనికిఁ జెప్పలేను ధర్మజుఁ డే చెప్పగాక. (ప్రకాశముగా) అర్జునా!

అర్జు— ఏమి యర్జునుఁడెంక రానురాను నాకు మఱింత పంతదొంత రెక్కు చున్నది! కృష్ణ! (విచారముతో)

గీ॥ మనలదేవదత్తధ్వని • వినినతోడ

నెదురువచ్చెడు సుతుఁడేల • యెదురురాఁడు

వాని నేనమ్మియున్ననా • వీచులిపుడు

నెట్టిఘోరవార్త వినునో • యెఱుఁగనకట॥

13

కృష్ణ— ముందెందులకీ చింత లోనికిఁబోయి ధర్మజునడిగి తెలుసుకొందము. రారమ్మా

అర్జు— అయ్యో నాకాళ్లాడకున్నవి.

క॥ ఏవానిన్ నేనెప్పుడు

బూవున్ బలెఁజూచికొంచుఁ • బూనికఁబెంతున్

దేవా! వానికి నేదో

దైవంబోర్వకయె సల్పఁ • దాళఁగఁగనే॥

14

(అని చతికిలఁబడును)

కృష్ణ— ఏమిది యర్జునా నిజము తెలియకిట్లు దురక్షిల్లనగునా? బేలవగుచుంటివినుమా

అర్జు— ముకుందా! ఏమిది నాదుఃఖమునకంతయుఁ నాయనుంగు కుఱ్ఱఁడే యెవచో నాబ్రతుకెట్లు? నాకాళ్లు తడఁబడుచున్నవి. కృష్ణ నేను లోనికి రాలేను

కృష్ణ— ఆయ్యో నీవట్లధైర్యపడనగునా?

(అని యర్జును జూచునంత నే గొల్లని యేడ్చుచు మొగములు దిగవొలిపవైచిన యోధులమఁదునకు దీసుకేగును)

అర్జు — [సమీపించి దుఃఖాతురముతో జతకలఁబడి]

ః ఉ॥ అక్కట వీరలందరును • నాననమల్ దిగవ్రాలవైచినా

ప్రకృతుఁజూడకేడ్వసమ • రంబున నాదగుముద్దుపట్టితాఁ

జిక్కెనటంచు నిక్కమది • నీ! యిఁక నెందుల కయ్యజీవముల్

దక్కుదువయ్యయింపరమ్ • దౌఘ్యనకున్ విజితాది పుత్రకా॥

(అని మూర్ఛిల్లును)

ధర్మజభీములు—హా! హా! యభిమన్యా (యని మార్చిల్లుదురు)

కృష్ణ— (దుఃఖిమాపుకొనలేక యర్జునునిఁదఁబడి) హా! హా! సుభద్రా! హా! హా! త్రిలోకశూర! హా! పితృవత్సలా! హా! హా! యభిమన్యా నీకెంతగతి పట్టి నదిరా కుజ్జా! అయ్యో! యర్జునా నీకేపుత్రశోకంబబ్బవను కొంటినియి. అయ్యయ్యో సుభద్ర నేమనియూరడింతును. అబ్బబ్బ తనిరేఖా విహ్వల నేనెట్లు జూడగలను? ఆహా! ఆనాటి వివాహపుఁబోకే యంత దెచ్చి పెట్టినదా! అర్జునా నీవెంత శోకంబులా ముమంగ నారాతిగుండెయు బ్రద్దలగుచున్నది లేలేమ్మిక నోర్వలేను- క్షత్రియుల కిట్టివి తప్పవు. (అని యేడ్చును).

అర్జు— (మార్చదేటి) హా! హా! నాకుమారా! నీకెంతలోఁగాలమైనదిరా పుత్ర తండ్రీనేనెట్లు బ్రతుకఁగలను నాకేదిదిక్కు?

నీ॥ హాకుమారానీదు • రాకేందువదనసం

దర్శనంబునగాక • తాళగలనె ?

హా! పుత్రకా నాదు • పాపంబుచే నీవె

ముందుగానాకంబు • నందితయ్య

హాకుజ్జ! నీవేనా • నాకుద్ధరింతువం

చెంచితిఁగానియి • ట్లెంచనయ్య

హా! ముద్దుపట్టి నీ • యమ్మనీకేయేడ్వ

నేనిజూచుక యూర • డిల్లమందు?

గీ॥ హా! కొడుక! నినుఁజూచిమే • మందఱుమును

బ్రతుకుచుండఁగమాలదై • పంజునినెన్ని

యెగురవైచుకపోయెనే • తగునటంచు ?

నేమి నేయుదు నింకనా • కేదిదిక్కు?

16

(అని తలగొట్టుకొని యేడ్చును)

కృష్ణ— అయ్యయ్యో! అర్జునా! ఇంత కడుపు పగుల దుఃఖించుట తగదు. శత్రుపితులఁ జెండాడి క్షత్రియోచితంబైన మరణంబు నొందినాఁడు

(ధర్మజునివైపుచిరిగి) రాజా! నీవునిట్లువాపోవనగునా లేలెమ్మ నీయర్జునుఁ
జూచికొనుము.

అర్జు— కడుపు పగులుచునేయున్నది. దుఃఖమెక్కడిది? నాగుండె రాతిగుండెకాని
మఠేమియుఁకాదు. హాకుమారా! త్రిలోకశూర!

సీ॥ ప్రేవులుమాలలా • బెడిదంపురక్తంబు

గంధమానీకు • నోకమలనయన

కాకియేకీరమా • ధాకిసీభూతముల్

దాసీజనంబులా • భాసురాంగ!

శిరములేయుపధాన • వరములానీకు ర

త్పాలియేదీపమా • యచలధీర?

ఛత్రముల్పువ్వులా • చిత్రమా మొండెముల్

మరిపెంపుఁపటములా • ముద్దుకుఱ్ఱ

గీ॥ మాంసమస్తిష్కపేశల • మహియేనీకుఁ

బట్టుపరువుల మెత్తని • పాన్పఁటోయి

శత్రుభీకర మానీదు • సమరధర్మ

మనెడిభార్యతోడ సుమపి • నందియ్యు॥

17

కృష్ణ— అర్జునా! ఏటికీ వెట్టితలంపులు లేచి నీయన్నదమ్ముల నూరడింపుము

అర్జు— అయ్యో! మమ్మందఱిని నాముద్దుకుఱ్ఱండే యూరడించినాఁడు మాగొంతె
మకోర్కులన్నిటి కంతము జూపి మమ్మితీరున నన్నుఁగలసికొమ్మని యూ
రడించితివిరా? తండ్రీ.

చ॥ నిను నరగంటయైనవిడ • నేతని నీదగు భార్యమత్త రన్

ఘనమగుశోక వహ్నిమటు • గన్విడితేయకటా యరాతిశో

మణచణ! నీదుతల్లిసుత • సంభదలేమిని ధీనఁజేసితే?

రణమహిసేను దేహముది • రంబగు బూడిద దోగియున్నదే?॥ 18

అయ్యయ్యో అన్నయా! ధర్మజా మనలనందఱి గోతిలోనికిఁ ద్రోసి స్వర్గ
మున కేగిన నాముద్దుకుఱ్ఱండెట్లు తలఁచ కొలఁదికిమీఁకెనో తెలుపవా?

ధర్మ— అర్జునుఁ గొనిలింపకొని యేడ్చుచు)

గీ॥ గురుఁడు పన్ని నతమ్మి మొ • గర్గముఁ జించు
వారిఁగావక య భిమన్యుఁ • బంపినేనె
వానిఁబంపించితినిగటా! • పార్థనేఁడు
పుత్రఘాతుకుఁడేన నూ • పుడమినిపుడు॥

19

అర్జు— హా! పుత్రా! హా! యభిమన్యా! త్రిలోకవీరుఁడవయ్య నెట్టి యిక్కట్టలఁ బాల్పడితివిరా తండ్రీ! నీకుఁ దమ్మి మొగ్గరముఁ జించుటయేకాని వెడలి విచ్చుట చెప్పలేక పోతినిరా బాబూ! నేనేయింతటి పాపమున కొడిగట్టితిరానూనో! నేనేమిసేయుదురా బిడ్డా! నాకీదుఃఖమెట్లుపోవురా నాయనా! నేలేనని యెంచియే యీవ్యూహము పన్నఁబడినదిరా! తండ్రీ!

క॥ కట్టాఁడోబుండా! నా
పట్టికొఱకె పన్నితయ్య • పద్మవ్యూహం?
బెట్టుల మనసా మ్మెను నీ
పట్టికొఱకె యింతనేయఁ • బారుడవుకదే॥

20

కృష్ణ— ధర్మరాజా! నీవట్లనుట తగునా? నీవేమిచేసితివి? కాని మన భీమాదుల వెంటనరిగిరా లేనేలేదా?

ధర్మ— ఉ॥ ఏమనిచెప్ప? సంగరమ • హీన్ధలినట్లభిమన్యుఁడక్కటా!
యా మొనఁజించిలోనికి మ • హాద్భుతమారఁగఁ బోవ వెంటనే
మేముఁ జనంగ మధ్యమున • మించినవిక్రమ మొంది సైంధవుం
డేమియొకాని యడ్డుపడి • హీనులఁ జేసెను మమ్మునందఱన్॥

21

అర్జు— (దుఃఖముతోఁగూడిన మహాఁగ్రాగ్రహముతో) ఏమేమి? ఎంతపని జరిగినది ఓరోరిసైంధవ ఛండాలా! ఎంతఁజేసితివి! ఓహో! అగ్రజా ధర్మజా! కృష్ణ భగవానుఁడా ఓపంచభూతములారా!

మ॥ వినుఁడీ నాదుప్రతజ్ఞ సైంధవుని నే • వీరుండురక్షింపగాఁ
జనినన్ భీకరసంగరాంగణమునన్ • సర్వారి వీరుల్కనుం
గొనఁగా నూర్చుఁడూరేపు గ్రుఱుమునుపే • క్రూరంబుగాఁ జంపుదున్
బానరన్ జేయనిచో,ధనూవరముతో • బూదైపోదును గాగ్ని లోన్

(ధనుష్టంకారము జేయును తోడనే భేరిధక్కానినాదములు వినంబడును.)

కృష్ణ— అర్జునా! స్నేహతన మతొకలాగగునా?

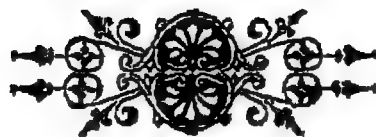
అర్జు— సామౌర్పరమేశ్వరుండవైన నీవుండ నాకేటికిబావా?

కృష్ణ—ధర్మరాజా ! మేముసోయి సుభద్రాదుల నూరడింతుము సెలవా ?

ధర్మ— మహాసుఖావా! చిత్తము.

(అని యందఱునిష్క్రమింతురు)

ఇది ద్వితీయాంకము.

ఓమ్.

శుభ మస్తు.

సైంధవార్జునము.

తృతీయాంకము.

ప్రవేశము—సుభద్రాంతఃపురము

ప్రవేశము—సుభద్రార్జునులు కైదండఁబూని
తోడనే కృష్ణుఁడు

సుభద్ర—(ఏడ్చుచు)

ద్విపద.

ప్రాణేశ మురిపెంపు ♦ బాలునినీడి

ప్రాణంబు నిల్పంగ ♦ వశమానె మనకు?॥

1

అర్జు—(ఏడ్చుచు) కాంత! దురంతవో ♦ కంబునమున్చి

యంతంబుఁజేయంగ ♦ నబ్జిఁజెంచె॥

2

సుభ—

ఏడఁబోతివికుట్ట! ♦ ఏలమాకడుపు

మాడఁజేతువురార! ♦ మారశరీర!॥

3

అర్జు—

పృథివీతలంబేలి ♦ పేరొందెదంచు

విధువంశదీపక ♦ వెట్టితోనుంటి॥

4

సుభ—

అయ్యయ్యో నాపుత్ర! ♦ యరిసంఘమలరఁ

జయ్యనంబోదువే ♦ స్వర్గంబుఁజూడ॥

5

కృష్ణ—(కన్నీరుఁదుడుచుకొనుచు)

అమ్మ! సుభద్ర! నీ ♦ యాత్మఁజూడరులఁ

గిమ్మన నీకచె ♦ క్కిదివంబుఁబోయె॥

6

వానికై యిట్లెంతో ♦ వందురఁదగునె?

తేని బిడ్డలకిట్టి ♦ క్రియకాదెక్కిరి ॥

7

- అర్జు— కాలంబ మూపెనిఁ ♦ గక్షగట్టఁబసి
బాలుఁడెదొఱకమా ♦ పొజ్జాలులేవె?॥ 8
- సుభ— మాప్రాణములకన్న ♦ మక్కువఁజూపు
పాపనిఁజెప్పదె ♦ వంబెట్లు కడఁగె?॥ 9
- కృష్ణ— గీ॥ అమ్మ! దేవుఁడుచంపెనం ♦ చనగఁబోకు
వానియాయువు మూఁడిన ♦ వాఁడువోయె
బోవుచు విఘ్నకీర్తిని ♦ బొంపినాఁడు
పోవువానితో మరయును ♦ బోవుటున్నె॥ 10

కావున నీవలవంతఁ దక్కి కొండంతభారము మీఁద వైచుకొనిన నీమగని
నోదార్పుము. అదియుఁగాక క్షత్రియకాంతవైన నీవిస్విడు సంతసింప వలసి
న సమయమేయిది! ఏలయనిన.

- ఉ॥ సంగరమందు శత్రువుల ♦ సర్వసుపర్వులు హాయిహాయనన్
రంగదఖండితాశుగ ప ♦ రంపరఁగుయ్యడఁజేసియేగెనో
యంగవ! నీతనూజవరుఁ ♦ డట్లగుటన్ దగవీరమాతవై
భంగితశత్రుఁడైన నరు ♦ భామినివైతివి చింతయేటికే?॥ 11

కావున నీవెడగు చింతలుమాని ధైర్యము వహించి కించ నొందక నామాట
విని నీమగనినోదార్పుము.

- సుభ— (ఏడ్చుచు) అయ్యయ్యా! అన్నయ్యా!
ఉ॥ యెవ్వని మోముఁజూగుకమ ♦ హీనరులందఱుయధరంగమం
దవ్విడి నిల్చిరోయెవని ♦ కైవసుధాసతి వేచియున్నదో
యెవ్వనితోడి లొకమయి ♦ యిందఱుముంటిమొ యట్టిపట్టియే
చివ్వునఁబోవ ధైర్యమట ♦ ఛీయిఁక నెందులకయ్యజీవసుల్॥ 12

- అర్జు— హా! సుభద్రాకుమారా! ఆహా శశిరేఖాప్రియా! అయ్యోనాయనా చతురుదధి
పరీత ధరావలయం జేలుదువనుకొంటి గాని యింతలో సంతముఁ జెందుదు
వనుకొనలేదురా తండ్రీ! పరమనిర్భాగ్యులమగు మాకేల పుట్టితివిరా! ఇంక
నెవ్వరికైన బుట్టిననీపాట్లు తప్పిపోవు నేమాకదరా పుత్రా! ఆపాడుపద్మ
వ్యూహమేటికి నాబ్రాహ్మణ హతకుఁడు పన్నులె నీసైంధవ శుండాలుఁడేటి
కి మనవారి నిలువరింపవలె?

సుభ — (దుఃఖాతురయై) నాకడుపుఁ దరిగోయుచున్నది నామనుంగుకుట్టా! నన్నేమని యూరడిల్లు మందువు నాకేది తెకవుజూపింతువు? నేనెట్లొకఁబడిమందిలోఁ దిరుగాడఁగలను? నాముద్దుముచ్చటల నేరుదీర్తురు. అయ్యయ్యా! మా పంశమునకు మొలకయేది? అబ్బబ్బ! యీదుఃఖమాపుకొనఁజాల! అన్నయ్యా! నీవేదియో త్రికాలవేడివసుకొంటిని నీకైనఁదెలియలేదా! అహ! నాధా! నా కుఱ్ఱును రక్షింప లేకపోతిగా; నాకడుపు చెఱువగుచున్నది అహ! నాబిడ్డా! ఎక్కడనుఁబోతివి. ఇంక నేదియో యుత్తరమాకొక కొమ్మఁజూపుననుకొంటిమి అదియేమాకు దిక్కైనదా?

కృష్ణ — అమ్మా! సుభద్రా! ఏటికీవెర్రితలంపులు! నీకుర్రని కాయపుమాఁడి ననాపఁగలవారుండిన నేమిసేయుదురు! ఇంకనైన నీదుఃఖము మానుము. ఉత్తరాగర్భమే మనకేడుగడయను కొనవలసివచ్చినది. ఉన్నంతతో సంతసింపకపోయిన వారినితోఁబోవుట లెక్కడనైనవండునా? అర్జునా! కర్తవ్యాంశము మాఱచి ప్రాకృతునిఁబోలి దుఃఖాకాంతుఁడవై యేలదురపిల్లెదవు. క్షత్రియుకులమందుఁ బుట్టుపొరితినరునకునిట్టివితప్పవుకదా? అదియుఁ గాక క్షణభంగురములైన నీదేహములకై యిట్టివలవంత బొందఁదగదు సుమా! ఏదియెట్లున్నను గులాచారము మఱువనగునా? యుద్ధరంగమం దెల్లి నేమిజరుగవలసియున్నదో యోచించి తత్కార్యనిర్వహణమందాన క్తియుండు టొప్పుఁగాని యిట్లుపోయినవానికై యూరక వ్రాపోవఁదగునా! ఏడ్చినలాభమున్నదా! అమ్మా! సుభద్రా! నీకేమివెర్రి! ఇంక నిల్లెందులకేడ్చెదవు? ఏడ్చిననీకుర్రనిని సంపాదింపఁగలవా? లేలెమ్మ కన్నులఁ దుడిచికొనుము. దివ్యమంగళవై నీమగనిరేఁపటి విజయమునకై నీయిష్టదైవతముఁ బార్థించుము నీమగనిబాగే నీబాగుశుచివగుము లేలెమ్మ. అర్జునా! యుద్ధప్రపారంభమందు నాచదివిన చదువుల నట్టేటఁగలిపితివా? లేలెమ్మ - యూరకవాపోవ లాభము లేదుసుమా!

అర్జు — బావా! దుఃఖమేలేదు. హృదయము తాయైయై యేయున్నది నాముద్దు బిడ్డఁ డెప్పుడునన్ను వదలెనో యప్పుడే నిశ్చలమైనది. కర్తవ్యమునకేమున్నది. శత్రుఁడైనఁ జావవలె నేనైనఁగావలె

(తెరలో)

గీ॥ పాటిపోపంగనీకేటి ♦ భయముచెపుమ ।

కర్ణుడాదిగాఁగల్గయో ♦ ధార్ణవంబు ।

దాటఁదరమెళివునకుఁబో ♦ రాటమందు ।

నభయమిచ్చితెమ్మిక ♦ నడలనేల ? ॥

13

అర్జు— బావా ! యీకంతస్వాన మెవరిదియైయుండునో ?

కృష్ణ— ఇక నెవ్వనిది. దోణునిదే! సైంధవునికేయభయమిచ్చి నట్లగపడుచున్నది.

(మఱియెరలో)

దేవా ! మనవార్తావహుఁడు చారిత్రుఁడు ద్వారముకడవేచి యున్నాఁడులో
నికి నెలవా ?అర్జు— వేవేగప్రవేశపెట్టుము. దేవీ ! యుద్ధప్రచారము విశగూఢని నీవులానికె
బొమ్ము.

సుభ— చిత్తము (నిష్క్రమింపఁగాఁ జారిత్రుఁడు ప్రవేశించును)

చారిత్రుఁడు-జయము జయము భూపాలచంద్రా !

అర్జు— చారిత్రా ! విచిత్రంబు లున్నవియా ?

చారి— దేవా ! రోదనంపుఁగౌరవశి బిరమురనుండి యే తెందుచుంటి.

కృష్ణ— రోదనమేలరా వారికి ?

చారి— వారికిఁ గలిగిననేటి విజయమే కారణము.

అర్జు— అదెట్లురా ?

చాండి— గీ॥ మోసములుజేసి జయమును ♦ బొందినట్టి ।

కౌరవులకు భవద్ధివ్య ♦ గాండివప్ర ।

యుక్తశరవర్షభయమింత ♦ యుండఁబోదె ? ।

గర్భనిర్భేదములగువా ♦ కృములవినరె ? ॥

14

అర్జు— (విచారనూచకముగా ఆపైనసస్మత్కుమార భానుఁడ స్తమించిన దాదినే
మి జరిగినదో సవిస్తరముగా విన్నవింపుము.చారి— దేవా ! అపథారు. అట్లుదౌశ్శాసన్యాభిమన్య కుమారు లిరువాగువారచ్చె
రువడిచూడ, విమాన చారులెల్లరు ముక్కుమీఁద వ్రేలువైచికొని యుట్టె

యాశ్చర్యపడ, స్వర్గపుర కాంతలురారమ్మనిపూలమాలికలెత్తినిలువఁ బో
రిపోరి, వీరోచితమగు, విజయశ్రీ గ్రహించి, దివినలంకరించిరి.

కృష్ణ— తరువాతఁ దరువాత

చారి— దేవా ! అదేమి సంతసమోకాని కురురాజావి ధార్తరాష్ట్ర శిల్లరుతమసుతు
డనిఁ బడెనని యావంతయు, విచారింపకయే, తుచ్ఛవిజయ మొందితిమి
కదా, యనియైన సిగ్గులేక, చంకలెగురవేయఁ దొడంగిరి.

కృష్ణ— సంతసము గాకేమిరా వారికి ?

గీ॥ కురుకులబలాటవీదవా ♦ నలుఁ డనిమిష ।

డర్పిరీక్ష్యశరాసన ♦ దోర్బలుఁడు ।

మీఁడఁబడి చంపఁగానుద్య ♦ మించుసింగ ।

మును సురపురికినంపిన ♦ ముదముగాదె ? ॥

15

అర్జు— తరువాత.

చారి— తరువాతనోదేవ ! ద్రోణుఁడుతా నే యీమోసమునకుఁ గారణమనియో
లేక దేవరకిడి యొట్టును తెలియకపోదని భీతియో, కాక కుమారునిపై సహ
జప్రేమయోకాని, సైన్యమునకు ముందుగానే, భిన్నుడై తనరథముఁదో
లించుకొనిపోయె. అశ్వద్ధామయు, వెంటనంటె. కృపుఁడు గోడమీఁది
పిల్లివలె, గజతండములలోఁ బడిపోవుచుండెను.

కృష్ణ— మోసములు జేసితిమని, పశ్చాత్తాపమై యుండవచ్చును.

అర్జు— గురుపుత్రు లిద్దరిట్లు పోవుటజూచి కారవులేమైన ననుమానించలేదా ?

చారి— అనుమానించక పోవుటకుఁ గర్ణుఁడులేడా ? అవధరింపుడు. అట్లుపోవు
చున్న ద్రోణాశ్వద్ధామలు వినునట్లు కర్ణుఁడురారాజుతోనిట్లనియె.

శా॥ కంటే ! మిత్రమ బ్రాహ్మణత్రయమునం ♦ గ్రామంబులోనీజయం ।

బుంటకొజూడఁగలేకయో నరప్రతా ♦ పోత్తాపభీతార్తతో ।

గంటుల్ వారినదేహబాధవలనో ♦ కష్టంబుతో పీడికికొ ।

గంటన్ నిష్క్రిక సారిజూడకయో ♦ మాఁగల్ బోలుచున్ బోవుటల్ ॥ 16

అర్జు— ఏమేమి ! సూతాధముఁ డెంతటిమాటలాడెను.

చారి— దేవా ! కులపువాసనపోవునా ?

కృష్ణ— వారలదివిని యూరకొనిరా ?

చారి— ఊరకొనుటయేనా ! కర్ణనిపాణములు నిల్వకయే పోవును వినుడు యిట్టి యసందర్భపుఁ బోటుమాటలీటెల సాటినాట, వానివైపుఁ దిరిగి గురువు త్రొడు చఱునవాలుఁ జెడికితోషకషాయితాక్షుడై యిట్లు వాక్రతుచ్చైఁ , ఓహోరి ! శూరమ్మనృ! అనన్యసామాన్యాభిమన్య బాణపరంపరాభి మా తజర్జరీభూత కురుకులనాశన ధౌరేయ యోరి రాధేయా ! కురురాజు చెవి లో జోరేఁగవై కొండెములు నెప్పట నీపశ్చిష్టగాదు. మాపైశీకీర్ష్యయున్న గత్తిఁగట్టి దిట్టరివైరమ్మ మీయందటి చేతులలోఁ బెరిగిన దాళ్ళానని నభిమన్యనకెఱయిచ్చి బాలునొక్కనిఁజేసి పలువురుగూడి చంపితిమికదా యనియైన సిగ్గులేక మీరంపలు చంకలెగురవేయుట చాలదా ! సాయంసం ధ్యానుష్టన సమయమాసన్నమాటచేఁ బోవుచున్న మమ్మిటులనుటనీ నీచ బుద్ధియేఁబెల్లడియాయున్నది. అచ్చస్ఫటకముగూడమసియబూసినగాసిజెందున ట్లు నీరాజు నీమాటలకుఁ జెవినిచ్చి చెడుచున్నాఁడు. నిన్నుఁ జంపఁ బ్రతి జ్ఞఁగొనిన నర్జునుఁ జూచి నీకుభయముండవలయు. ఇంకనొకసారిట్లనే ప్రేరితివేసి నీతల ఎక్కిలగునని యూరకుండెను.

అర్జు— చారిత్రా ! వాలుఁ బెఱుకునంతటి కోపమంతలోనే చల్లారినది చూచి తివా శ్రావ్యుల కోపము.

చారి— దేవా ! వానికొక కారణముగూడనుండెను. కృపాచార్యుఁడు పోటుమాట లేలయని కనుసెఁగఁ జేసెను.

కృష్ణ— దుర్యోధనుఁడు ప్రత్యుత్తరమిచ్చెనా ?

చారి— దేవా ! దుర్యోధనుఁడు కాలమహిమచేఁ గాఁబోలు బెల్లముఁ గొట్టినతా తివలెనే యూరకుండెను.

అర్జు— లేనమిత్రునిదే తప్ప నిగ్రహించియుండఁబోలు.

కృష్ణ— తరువాత :

చారి— ఇట్లు మెలమెల్లగ యోధులెల్లరు గుడారములు జొచ్చిరి. నేనుప్రళయ కాలాభిల పుష్కలావర్తమునాఘన గర్భారవముబోలి జేవర ప్రతిజ్ఞావ్రసన

ములు కారవహస్తాలంకృత ధనూవరములు వారిమనోరథములతోడ జాప్తి
కొండ డొల్లభాతక రాష్ట్రకాంతాగళ విరాజిమానమంగళ సూత్రములు
పుటుక్కుమని తెగునట్లు మేరువుబోలు నేదునచ్చటినాదముతోఁ గలసి
నూడభేరిని నాదములతో నొక్కపెట్ట భూమిసప్తకుల పర్వతములు దిద్ది
రందిరుగునట్లు వినవచ్చెను. అటుతరువాతఁ గొంతవఱకుఁ గౌరవశిబిరములు
పాడిండ్లవలె నే నిశ్శబ్దములైయున్నవి కానియొకతృటిలో సైంధవశిబిరంబునఁ
బెద్దయేడ్పువినవచ్చినది. అదేమనిచూడ సైంధవుఁడు దేవరవచనములాలించి
విలపింపఁచొడంగిన వానితోనాఁడువారును నేడ్వసాగిరి. ఆరోదనము తుద
కెల్లరకుఁదెల్లఁబయి యుల్లంబుల భేదిల్లమొదలు పెట్టినది. అప్పుడాతఁడు
తనకేడుగడయగు దుర్యోధనుఁడిక్కడి వృత్తములవారి వాతావహులచేఁ
బేరోలగంబునమెండుసంతసంబున వినుచుండఁబోయి యనాధాంగనవలెఁబె
ద్దపెట్టున రోదనము జేయనారంభించెను.

అర్జు— (అబ్బురముతో) ఏమేమి! తరువాత! తరువాత!

చారి— తరువాతనోదేవా! కారవయాధవులిది యేమనియచ్చెరువడిచూడ గర్ణా
ద్యాప్తపగఁబురానున్న కష్టముదెలియక చింతింప రారాజాతురమునదగ్గ
రకు దీసిమందలింప నెట్టకేలకుఁ గనులనుండి భాష్పధారలు కాలువలయి
పాఱ గద్గదికముతో సైంధవుండిట్లనియె.

శా॥ ఓనామిత్రవరేణ్యులార! వినుఁడ • యోనాదుదీనోక్తులన్
నేనేసంగరమందుఁ పాండవులకున్ • నిక్కంపుశత్రుండనో
కానీనన్నెధనంజయుండుపటుసం • గ్రామాంగణంబందురే
పేనాకంబుజౌరంగఁజేయునటని • ర్భీతుండనెనిల్చినన్ 17

గీ॥ బ్రతికియుండినబలుసాకు • నతులితముగ
మెసవిబ్రతుకంగవచ్చునీ • వసుధయందు
వరకపిధ్వజుఁడాడిన • పల్కునిజము
గాకయుండునేకృష్ణుండు • గలిగియుండ 1

కావున నాయవి దీనోక్తులని నిరసింపక కరుణార్ద్రహృదయులై నాకుఁబ
వ నెలవిచ్చిన నేనిదేప్రాణ సంరక్షణార్థమై నడియడవులఁబడియెదననివెక్కి
వెక్కియేడ్వసాగెను.

అర్జు— ఛీ! ఛీ! బాలికాధమా! కులాచారకుతార! ఆడముండా! మాకులమునకల్లుండ
వయి మాకును దలవంపులు చెచ్చుచుంటివి. చారిత్రా! యేతచ్చరణాగత ర
క్షణభీరుదాంక్షుడగు సుయోధనహతకుడేమని మందలించెనో నుడువుమువి
నియెదను.

చారి— దేవా! యిట్టియధీరాలాపంబు లాలింపఁగురు కుమారాధ్యాప్త పర్గంబుమిగు
లవగలఁబాదలిరి. ఇతరసామంతరాజులులోలోననవికొనఁనొడంగిరి. గురుకృ
పాశ్వాద్ధామాది పాండవపక్షపాతులు దేవరకిది యొక్క శుభసూచకముగా
యోచించిరి. అప్పుడురారాజు కర్తవ్యాంశమాలొచించు వానిఁబోలెనట్టెచి
త్తరువుఁబురుణించెను. కొందఱుయోధులు తమ కేడిమూఁడునోయనియింటికిఁ
జల్లచల్లగజాతీరి. అంతరాజుతేజీపారఁజూచి సైంధవునితోనిట్లయె.

గీ॥ పాటిపోవఁగనీకేటి + భయముబావ!

నరుప్రతాపమోర్వఁగయోధ + వరులులేరె!

శరగురుండయినద్రోణుండు + నరబలాధ్యుఁ

డైనకర్ణుడున్నిపు + కానకిడునె?

19

కావున నీవిట్టియధీరాలాపంబులవీడి నీవీడుజేరి నీయాడవారలతో సుఖం
బుండము. అనిచెప్పినంత నాతఁడు నన్నుఁజంపుకొననిచ్చయున్నఁ బోనీకు
ము లేకున్ననన్నువదలుము.. త్రిలోకభీకరానేక సాయకనాయకుడైననరుం
డు పరవానరశేఖర ధ్వజాలంకృత దివ్యస్యందనముపై సుందరవదనారవిం
దమందు మందహాసముఁదోఁపఁ గోదందోత్తమ గాండీవజ్యాటంకార చల
ద్బ్రహ్మాండుడై యంబకపరంపరఁ బర్వచునురువడింప నిలింపులకన్న మా
టయేల సాక్షాన్నిటలాడుండెదుర నిలువఁగలుగడనుట నిస్సంశయము. ఈ
నాఁడు బాలునిపోరాటములోవలె మాయలుబన్నుటకు మాయలమారికృష్ణం
డుండెఁగదా! అట్టివారిఁ దేరిమాచుటకును మనకర్ణాదియోధ బృందములొ
డకుందురా! కల్ల!కల్ల! నేనీరణమందున్న నాప్రాణములకు నిరాశజేసుక
రావలెఁగానినన్నుఁ గాపాడువారుండరు కావున త్నమించి యనుజ్ఞనిమ్మని
కాళ్ళపైఁబడెను.

పు — అరణ్యమధ్యంబునఁ దనకైన పాటిప్పటికి జ్ఞాపకముజూపెఁగాఁబోలు

చారి — తరువాత నోదేవా! రారాజోడకుండమని లేవదీసి వ్రోణునియొద్దకుఁ దీసుకొనియేగి ఓనినెట్లయిన రక్షింపకతప్పదని కాశ్యపైఁబడవైచి తానునుబడెను.

అర్జు — ఏమేమి! ఆమహాత్ముఁడేమనెనో!

కృష్ణ — ఈమర్యాదకొడంబడకుండునా?

చారి — దేవా! అప్పుడాతఁడు వారలిద్దరిలేవనెత్తి యక్కునఁజేర్చి యనునయవాక్యంబులఁబెక్కు ఐక్యాణిగిచి తుదకభయమిచ్చితినని సైంధవునకు ధైర్యముచెప్పి యోదార్చెను అప్పుడాతఁడెట్టకేలకు వృథపడి యింటికేగెను నేనునిటకు దేవరదర్శనార్థమై యేతెంచితి.

అర్జు — చారిత్రా! చిత్రములు విచిత్రములుగా ముచ్చటించితివిహాస్యము.

చారి — చిత్రము. (అనినిష్క్రమించును)

కృష్ణ — నేనొకందులకుఁ జింతించుచుంటి

మ॥ కదనంబందున సైంధవున్ జెనకుటల్ • కాకుండినన్నీ వెయి

య్యోదోచేయంగలనంచుఁ బల్కితివి; యా • యింపైనవాక్కుల్వినన్

ముదమైవారలు సైంధవున్ రణభువిన్ • బొల్పొప్పరక్షింపఁగా

ముదిపారుంబురికొల్పవాఁడభయమున్ • మోదంబుతోనిచ్చెఁగా 20

మరియు

గీ॥ ముదుసలియటంచుమనమున్న • గదనమందుఁ

గదలమెదలనీయకయె సుగ్రీ • క్కంగఁజేయుఁ

గరుణమైవదలిననిల్వఁ • గలముగాని

యతనిబాణపరంపరన్ • బ్రతుకఁగలమె?॥

21

అర్జు — (అబ్బురముతో) బావా! మహానుభావ! యెందులకీపిఱికి మందు? యిటు వినుము.

మ॥ గురుడైనన్ గిరిగర్వభంజకమహా • ఘోరస్వరూధత్వరం

దరుఁడైనన్ ద్విపురాసురోద్ధతిహార • ద్చండోగ్రశూలస్ఫుర

త్కరుఁడైనన్ గమలానరుండయినసం • గ్రామంబులోరేపున

న్నరికట్టన్ సమకట్టలేడనుటస • త్యంబింకశంకేటికిన్

21

అదియునుగాక మహాత్మా!

ఉ॥లోకములెల్లబొట్టనిడి • లోటాకయింతయులేకబ్రోచునీ

ధాకకుమీరువాడుగలఁ • డాభువన త్రయమంగుఁజూడఁగా

నాకిక నేటిభీతికద • నంబుననానొగ లెక్కినీవెయ

స్తోకరయంబుననొరధముఁ • దోలుచుఁబోవఁగదేవకీసుతా॥

22

కృష్ణ— కావునభవదాజ్ఞానుసరణ నమృశిరుండనైన నాకికఁబిశికిమందుఁబోయకుము
జౌనానది యెటుంగకపోలేదు. కాని నీవిప్పుడు శుచివై పశుపతినారా
ధించుము.

అర్జు— ఏటికిబావా!

కృష్ణ— ఏటికననేటికి నామాటఁబోటుపోనియ్యక యెంగులకోముందుఁబుచ్చిపించెద
గాని యయ్యార్త తొణపరాయణుండగు శకరునారాధించుము.

అర్జు— మహాప్రసాదము. (పద్మాసనుడయి చిన్మద్రీపట్టి)
జయజయశ్రీమద్ధరిణీధర కన్యామానసాబ్జభృంగా! యుత్తుంగనూతంగవిభం
గా! భసితావృతాంగ! తాండవశేలీసంగా! లీలాధృతకరంగ! మాంపాహి!
మాంపాహి! మారత్తు (అనినిమిలితలోచనుడగును)

కృష్ణ— (తనలో) ఇప్పుడే యితనినంబరమార్గమునఁ గైలాసమునకుఁగొంపోవుదుఁగాక

అర్జు— (నిమిలితలోచనుడై)

క॥ హరుడవునుదీ యపాతక

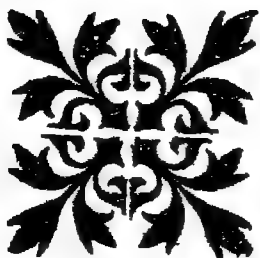
హరుడవుసకలభువికంట • కాచారకసం

హరుడవు నజ్ఞానాంధమి

హిరుడవుకావగ దెనన్ను • నెంతయుఁగృపతో॥౬

2

(తోడనేకృష్ణుఁడు వానిబట్టుకొనియాకాశమున కెగురుచుయవనిక జూఱును
ఇది తృతీయాంకము.)

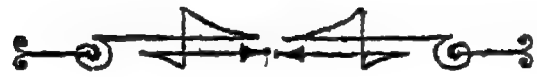

ఓమ్.

శుభమస్తు.

సైంధవార్జునము.

చతుర్థాంకము.

ప్రవేశము—కారవశిరఃప్రాంతము

ప్రవేశము—కారవభటుఁడు

భటుఁడు—(పండుకొనియుండి) ఏదియెట్లున్నను భూభారము తగ్గింపఁ బడుటయే యా వెట్టిగొల్లనికి నాతేనికి నుద్దేశమైయుండును. పోనిమ్ము నాకేల యీబాధ; రాత్రియంతయు నేడ్పులు పెడబొబ్బలచే నిద్రఁబట్టలేదు. (ఆవులించి) విధ వనిద్ర మఱల మొదలుపెట్టినది: నిద్రపోవుదునా?

2వ భటుఁడు—(ప్రవేశించి) వాని యదృష్టమే యదృష్టము. దరిదుఁడు తలఁ గడిగికొ నఁబోవ వడిగండ్లువాన యనునట్లు మనవారెంత గింజుకొనినను పెద్దమ్మ నెత్తిపైఁ ద్రొక్కుచు నేయున్నది. (పరికించి) బావా! బావా!

1వ భటుఁడు—(నిద్ర)నభినయించుచు) ఛీ! ఛీ! నన్నుబిలువకు నేను నిద్రఁబోవుచుంటిని

2వ భటుఁడు— బావా! నీనిద్రకు గుఱులేదేమి?

1వ భటుఁడు—గుఱుండుటకు నాదియంత మెలకువ నిద్రగాదు.

2వ భ—మాట్లాడుచు నిద్రించుట నీకొక్కనికే కాఁబోలునేమి?

1వ భ—ఇప్పుడు నేను మాట్లాడుచున్నా ననుకొనుచున్నావా?

2వ భ—ఇంతకన్నవిరుద్ధముగా నెట్లయిన నెప్పుడైన మాట్లాడఁ గలవా?

1వ భ—నీపంటివారు వచ్చినప్పుడే!

2వ భ—ఎంత నేపటినుండి యీనిద్ర!

1వ భ—నాకు మెలకువ వచ్చినప్పటినుండియును.

2వ భ—ఈవికటముల కేమిగాని నిన్నటి రాత్రి నర్జనుఁడు కైలాసమేగినాఁడట
విన్నావా!

1వ భ—(తటాలున లేచి) నారాయణ! జబ్బేమిటి? చెప్ప! చెప్ప! శైవమతస్తుఁడు
గనుక నా కైలాసమేగెనంటివి. ఎంతపనిజరిగినది? కృష్ణుఁడుగూడవెళ్ళినాఁడా

2వ భ—ఏడిచినట్లేయున్నది నీయెకసక్క-ములు. తుదవరకు విని మఱియేడ్చుము
కృష్ణుఁడును వెళ్ళినాఁడు.

1వ భ—నారాయణ! మొత్తుకున్నట్లే యున్నది! చావు కబురు సందిగ్ధముగాఁ జెప్పఁ
గూడదని యెఱుఁగవా? నిన్నరాత్రి నెవరెవరేగినారో చెప్పుము.

2వ భ—చావుక బరెక్క డిడిక్కడ?

1వ భ—ఇప్పుడు చావకుండఁ కైలాసమేగినవారెవరు?

2వ భ—కృష్ణార్జునులు.

1వ భ—సరి! సరి! కైలాసమేగి?

2వ భ—అచ్చట శంకరు దర్శించి పాశుపతాస్త్రము సంపాదించెనట

1వ భ—అప్పుడే నీకెట్లు తెలిసినదిరా?

2వ భ—నీవలె నిప్పటివఱకు నిద్రఁబోయిన నాకునుఁ దెలియక పోవును.

1వ భ—అయిన నిప్పుడు చుక్కపొడిచినదా?

2వ భ—చుక్కబొడుచుటయేగాదు సూర్యకిరణములు నీప్రక్కఁజూడుచుటకు సిద్ధము
గానున్నవి. చూడుమటు.

నీ॥ పాంథజనులనెల్లఁ ♦ బట్టుక బాధించి

బాధించిపోయెనా ♦ పంచశరుఁడు

తతఱియోగానల ♦ తప్తముల్ కోకముల్

గలసితావంతలఁ ♦ దలఁచుకొనియె

జంద్రకిరణజాల ♦ సమైక్య స్రవయించు

విధుమణుల్ ద్రవతను ♦ విడువనొడఁగె

గుక్కుటంబులునిండ ♦ నెక్కిరెక్కలవిచ్చి

కుక్కురో కోయంచుఁ ♦ గూతలిడియె

గీ॥ బరిసరారణ్య బహువిధ • ఫలకుసుమ ప . .

రిమిశలహరీసమేతవా • తమతులగతి

వీణదోడగై వృక్షములపై • విచ్ఛలవిడిఁ

బక్షిజాతంబు లేగైఁబ్రీ • భాతవేళ॥

1వ భ—(లేచి యానలించి) బావా! నీవర్ణనలో నానివ్రసంగతి నేమియుఁ జెప్పితి-
కావేమి.

2వ భ—నీవింకముందుందువో లేదోయని.

1వ భ—నీతోఁగూడఁ గృష్ణునిదలె నత్తుననికొంటివా?

2వ భ—నాతోవచ్చిన నీవు లేకపోవుదువను జింతయేలేకపోవును.

1వ భ—నిన్నటిదారి తప్పెనాయేమి?

2వ భ—తప్పదా? నిన్న నభిమన్యుఁ డీవేళ నర్జునుఁడును

1వ భ—చచ్చుటకా?

2వ భ—కాదు! కాదు. మనలఁజంపుటకు! రారమ్మపోవునను ఉన్నవాల్గుగడియలు.
బెండ్లాము బిడ్డలఁ జూచుకొన్నమంచిది.

1వ భ—బెండాను నిన్నటి నాబ్రతుకు బ్రతుకుగాదు యీనాఁడు తప్పించుకొని
వచ్చినబ్రతుకు బ్రతుకు

2వ భ—ఈనాఁడు బ్రతుకు మనము ముందుఁ దరువాత సైంధవుడునుజముపురమునందే

1వ భ—అంత నిశ్చయము మనకేల (పరికించి) అల్లదిగోచూడు మప్పుడే మన ముసలి
సైన్యములను గుడికి మేకపోతులఁ దోలునట్లు తోలుచున్నాఁడు

2వ భ—అల్లదిగో జూడుమటువైపు పాండవసైన్య మురువడించి పాలకడలి లాగున
మూగుచున్నది. మునుముందదిగో మనపాలిటి మృత్యురథము.

1వ భ—రారమ్మక్కడనున్న మాటవక్కాదు.

(నిష్క్రమింతురు)

(వెంటనే కృష్ణార్జునసాత్యకు లేకరథముపైఁ బ్రవేశింతురు)

కృష్ణ—కత్తా! సాత్యకీ! ఎందులకీ వృధాకాలక్షేపము పోయియీ మృత్యురథ రక్షణ
రథమై మీరందఱు నిలుండు,

అర్జు—సాత్యకీ!

ఉ॥ దోణుఁడు నాడినట్టిపటు • రోషపుబ్రజ్జలవింటివేకదా
మానక మీరలందఱును • మానవనాఘనిఁగాచికోవలెన్
నేనొకఁడైనంచు మది • నీవికఁజింతఁగొనంగఁబోకునా
బాణపరంపరల్ తగులఁ • బాటకనిల్లురెవారు సాత్యకీ॥

2

సాత్యకి—మహానుభావ! బావ

గీ॥ దేవతలక్తెన నిన్నాజిఁ • దేటిచూడ
రాదటన్నఁబిన్నలగు వీ • రలకువశమె?
యైననీప్రతిజ్జలఁ జూచి • నేనొకింత
కాలు నిల్వకయుంటినీ • కదనమందు

3

ఇచ్చట తాజుఁగాపాడుట కంటివా?

గీ॥ శత్రుభీకరుండౌ వాయు • పుత్రుఁడుండఁ
దక్కుఁగలయోధయాధంబుఁ • బిక్కటిల్ల
దోణునకు మరకగ్రహ • మైన ద్రుపద
సుతుఁడెనిల్వ భయముదర్శ • జనకదేల?
కావున నామనవిఁ జెల్లించి

4

అర్జు— (అర్థోక్తియందే)

గీ॥ నాదుసంరక్షణార్థమీ • యాదిపురుషుఁ
డైన నారాయణుండుండ • నడలనేల?
అదియుఁగాక యుధిష్ఠిరు • నంతవాని
రక్షణమేకాక యితరక • ర్తవ్యమేది?

5

సైన్య— సాత్యకీ! సందేహమేటికి నీవుపోయి యచ్చటనేయుండుము.

అర్జు— నారక్షణముకన్న ధర్మజునిఁగాపాడుటయే ముఖ్యముకదా? నేనిక్కడలేని
లోటు నీవుండినదీరును గాన వేవేగపోయి మీరందఱుమందరణ వ్యాపాత
పారీణులై కారవసైన్య పారావారమునకుఁ గట్టలెనిలుఁడు.

(అంతఁ దెరలొ)

కా॥ ఏడీయర్జునుఁడేడిఁకృష్ణుఁడిటరాఁ • డేలాసమీరాత్మజుఁ
డేడిసాత్యకి వీరలందఱిపుడెం • దెందుండితోచూడమా

తోడన్ సంగరమందుఁ బోరెదరా నే • వోవేళయున్ మీఁజెవీ

రాడంగఁగలరెన్నో భీరములఁగా • ర్యంబిత కాతేదుగా॥

(తోడనే రణభేరి మోఁగును)

కృష్ణ— సాత్యకి ! త్వరపడుము. త్వరపడుము చూడుమా దుశ్శాసనుఁడెట్లు
కొివ్వెక్కి కుక్క మొఱఁగునట్లు పేరిలుచు రణభేరి మ్రోగించు
చున్నాఁడో !

సాత్య— చిత్తము. అర్జునా ! నెలవా !

అర్జు— వేవేగ మేగుము.

సాత్యకి:— చిత్తము. (నిష్క్రమించుము)

(తెరలో)

పంచచామరము.

అరే ! దుష్టదుశ్శాస • నా ! యేమియంటే !

దురంబందు నిన్నిట్లు • దుఁగంగఁజేతున్

దిరంబై గదాదండ • తీవ్రాహతిన్ గా

వరంబింకఁగానీదు • పాణాలఁజీల్తున్ ॥

7

(రణభేరి మోఁగును)

కృష్ణ— కనుఁగొనుమా ! భీమనేనుఁ డప్పుడె దుశ్శాసనుడైఁ బడియె

అర్జు— (పరికించి) చూడుబావా ! యీబొమ్మలునివ్యూహనిర్మాణచాకచ
కృము.

మ॥ శకటవ్యూహముఁ బన్నిమధ్యమునన • జ్వంబొందు నిర్మించిదా !

నికిలోఁగాఁ గురురాజ సైంధవబలా • నీకంబులన్ నిల్పిపా

నికి సూచీవిధమొప్ప సైన్యమునబ • స్థించెన్ బలొజేతుడై

శకటంపున్ మొనముందునిల్చెగురుఁ డా • శ్చర్యంబుదాకింపుచున్ ॥ 8

కృష్ణ— పార్థా ! చూచితివా ! యీదుశ్శాసనుఁడు బొమ్మలుఁడు చెప్పినచో
ప్పుననే విందునాయమ మొండిగర్వముచే వ్యూహములో నుండక యిప్పు
డు మన భీమునిచేఁ జూవమోదింపఁ బడుచున్నాఁడు.

అర్జు— అందువలననా ! తీవ్రముగానుండవలసిన ద్రోణుఁడు నాకంటేకి నెఁడుజా
బ్లికంఠెను జల్లఁగానున్నాఁడు.

కృష్ణ— అట్లుండుట యతనిప్రసన్నతచేఁగాదు నీసంకల్పసిద్ధిచేత !

అర్జు— అట్లెట్లగును . నీప్రసాదముచేతనే యమకొనెదను . మాటలకేమిలెమ్మగుజ్జి
ములపగ్గముల సడలవిడిచివడివడిఁబోనిమ్ము.

కృష్ణ—నీచిత్తమువచ్చినట్లే ! [అనిరథమువడిగాఁ బోవుటసూచించి] చూడుమిదే
యుద్ధభూమి.

అర్జు— అస్మదాగమన నూచకముగాఁ జేపద త్తమును జూరింతువా !

కృష్ణ— ధనంజయా !

గీ ॥ నిక్కముగనీదుగాండిన • మెక్కువెట్టి

గుణముసారించి బాణముల్ • క్రుమ్మరింప

జేపద త్తధ్వనికిముందుఁ • డెలుపునవియె

పార్థుఁడుసుఁడీ మముఁజంపెఁ • బదిలమనుచు ॥

9

అర్జు— నీయభీష్టమేతీర్చెదను (అవిబాణములేయవానినటకుచుదూరముగ్రహించు
ప్రవేశించును.)

కృష్ణ— అర్జునా !

గీ ॥ యజ్ఞవేదికాధ్వజమెంతో • యంద మొంద

ధశధళాయతధౌతవ • స్త్రము ధరించి

వరశరాసనమాశుగ • న్నమాన

దురముసలుపంగఁబరతెంచె • శరగురులిడు ॥

10

అర్జు— బావా ! వేవేగమాతని సమీపింపఁజేయుము.

కృష్ణ— సరే. (అని యట్లుచేయును)

కోణు—(సమీపించి) అర్జునా !

చ॥ అతులితసంగరాంగణము • నందునిలింపులకింపునింపన

న్నతిభుజ శౌర్యసంపదల • నందిజయించుమి దేధనంజయా!

అర్జు— (అర్థోక్తియందే)

ఋతరులఁబోలిదీవనలుఁ • బ్రీతిమెయికొ జలుపంగనేఁజరా

జితశివుజాలుడొ టలికఁ • జిత్రముతొ నెధనుర్గురూత్తమా!

దోణ— ఆఖండల నందనా ! నాదీవనలను మాటయేల ? నరసురాసురాజేయుఁ
డవగుమనినిన్నుఁ బెద్దయుం బ్రా ద్దుగారవించిన గంగాధరుండెప్పుడు నీ
ప్రాపేయుండుటయేకాక.

మ॥ త్రిజగద్వృందు రక్షకుండురవిరా • త్రినాథ నేత్రుండుభ
క్తజనానందకరుండు విష్ణుండగునీ • ధాత్రీ ధవుండెపునీ ।
భుజమైన రిలిప్రీతి పెంపునర • ధంబుకొదోలఁగావచ్చెనో ।
విజయా ! దీవనలేల • వేదరణప్ప • ధీకార్యసంపత్తికై ॥ 12

కృష్ణ— ఏదియెట్లున్నను గుర్వాశీర్వాదము సర్వారప్తహారంబేకదా ! గావునఁ
దమప్రియశిష్యు మన్నింపవేడుచున్నాను.

ద్రోణ— కృష్ణ !

మ॥ మరపార్థుండనినట్లు తండ్రినినెనెన్ • మన్నింపఁగాగంటినే ।
నునువానిన్ దయతోడనట్టులనె నూ • మన్ బోలెపీక్షింతునై ।
ననుదుష్కలవశంబునకొ రణమున • న్నాహంబయెన్ గృష్ణ ! దా
నిని భంగంబొనరింపకుండఁగ నె మ • న్నింతుకొదయన్ బార్థవిన్ ॥ 13

అర్జు— మహాశత్రు ! శరగురుప్రహరా !

గీ॥ దేవదేవుబోలిన మీదు • దీవనలను ।

బడయుటే చాలువేటుగ • మన్నగేల ? ।

జల్లకై వచ్చియుంతదా • చకయెమీరు ।

రణమొనర్పఁగ నెలవిండు • రయముతోడ ॥ 14

ద్రోణ— (వికటముగా) కిరీటీ !

గీ॥ కదనమారంభమైవట్లు • కనుఁగొనంగ ।

మనదుభేరినినాదంబు • వినఁగఁబడదె ? ।

సశ్యమైయున్న శ్రీధనువుదృఢ • శ్యంబుకాదె ? ।

యింక నేటికి నెలవులో • యింగిశెట్టి ॥

కావున వేవేగరారమ్మిదే బాణముల వదలచున్నాను.

(బాణముతేయును)

అర్జు— (దానిఖండించుచు) మహాసుభాషా !

గీ॥ మీవలన నేర్చినచదువు • మెదలుచున్న ।
 సమరధర్మంబుభంగింప • సాహసింప ॥
 నెఱవొచ్చెప్పు గొఱికినంత • నేనుసిద్ధి ।

గొఱకయత్నింపనుండి స • ద్దురువరేణ్య ! ॥

16

ద్రోణ— (తనలో) హా ! హా ! నిన్నటి నాకార్యము బాగుగనెత్తి పొందుచునున్నాఁడు. ఏమియునుటకు నోరొప్పకున్నది. లోకమునక ఓనిఁబోనిక్కుమన్న రణస్థితి విరోధ మొకటియే గాక రాజాజ్ఞానముఁ బ్రబలవిరోధుఁడనాదును కానిమ్ము కృష్ణుఁడుఁడెఁగదా యేదియోనొక యుపాయమాలోచింపకపోవునా ? (ప్రకాశముగా) అర్జునా నావలన నేర్చిన విద్యయేకాన నాకప్పుఁ డెప్పుడు నన్నొర్చినఁగాని నిన్నొక్క యడుగుఁ గదలనీయును.

(బాసము లేయును)

అర్జు— మహాత్మా ! తమయభిప్రాయ మే తీర్చెదను.

కృష్ణ— (రహస్యముగా) ఏటికీవెరి !

గీ॥ మనలి బాపనితోడనీ • యసమసమర ।
 కేళిసల్పుచుంటివి కాని • కేవలాంబు ।
 ధీసమాహారి నైన్యంపుఁ • దెంపుఁగనవు ।

అర్జు— యెఱుగుదును నాజీవీరుని • నెట్లువిడుతు ? ॥

17

కృష్ణ— ప్రసన్న వాక్యము లొడిందుచుండుమేను రథముఁ బ్రవక్షణమిహలోనికిఁ బోసెత్తును.

అర్జు— పెట్టును నూటలకుఁ దరువాతం బ్రసన్న వాక్యములేల ! సియిచ్చ మువిచ్చి నట్లు రథముదోలుము నాయిష్టము వచ్చినట్లుబోరెదను.

ద్రోణ— అర్జునా ? యూరుకొంటివేల బాణములేవిరావేమి ?

అర్జు— మహాత్మా ! తాముశరంబులేనిన నేనేయుదు.

కృష్ణ— (తనలో) ఇదేసమయము. (ప్రకాశముగా) గురుప్రవరా !

గీ॥ శల్లిదండ్రులకన్నమ • మ్రొల్లవేళ ।

లందు సాకినమీకిదే • పందనరులు ।

(అర్జునపై పురిదిరిగి) అర్జునా మనమాయన • కరదమెక్కి ।

యన్ బ్రదక్షణమునుజేయ • కేగఁదగునె ? ॥

(అనిరథము నతివేగముగాఁ బ్రవక్షణముజేసి లోపలికేగును)

ద్రోణ— (చిఱునవ్వుతో) ఆఁ ! ఆఁ ! కృష్ణా ! మాయకాఁడా ! ప్రవక్షణమివఁడే లోనికిఁబోయిన పదలుదుననకొంటివా ? వెనువెంటనే నీవీపు వ్రక్కలు జేయ నా ?

(అని వెనువెంటనే పోవును)

(తోడనేయింబర మాగణమునుండి దిగి సౌగంధుఁడు ప్రవేశించును)

సౌగ— ఆహా ! కృష్ణుని చాకచక్యము ! ఒకలిప్తలో రథములోనికిఁ బోవునట్లు చేసెను. (పరికించి) అయ్యయ్యా ! ద్రోణుఁడును వెంటనంటి యెట్లు రుము చున్నాడో ?

సౌరభ— (ప్రవేశించి) అన్నయ్యా ! చూడుమా యర్జునుని వెనుకవచ్చెడి ద్రోణప్రాయుక్త బాణపరంపరం గత్తిరించి ముందురవడించుమన్న పైన్యమును జించి చెండాడుచుఁ గృష్ణునకు దారిఁ జేయుచున్నాడో ?

సౌగ— చూడు చూడు సౌరభా ! పాపము కృష్ణార్జునులు కుంభ సంభవుని కూరనారాచములు వెక్షము దూరనొకింత సోలిమిలులేచిరి.

సౌర— అగునగు నన్నయ్యా ! కాని యీసారుని చలమేచలము. (పరికించి) అయ్యో బాటప్రాయ్.

సౌగం— అబ్బబ్బ ! యీద్రోణుని మొగముఁ జూడుము భిన్నతవహించి యెట్లు ముకుళించినాడో.

సౌర— అన్నయ్యా ! యీచతురంగముల పాల్లెట్లుండెనో కాంచుము.

నీ॥ కులిశధారానాతిఁ • గులుధరాధర

పంక్తియో యనఁగద్వి • పప్రకరము ।

పెనుగాలితాకుటే • విఘ్నగుధారాధర

రాజినానుద్యుట • రథచయంబు ।

లింగజానకుకీల • నిల్లెన్నెనుయహా ।

వస్తుకోయనఁగన • శ్వేతకిరీటు

గాలివానలగులు • వదలికాన్పక్షసం

ప్రతులఁగఁగనును • రాతిసముతి

గీ॥ రఘరాసురాభంగమై • వట్టిగాండి

పపుసుక్తప్రచండాశు • గప్రకాండ

హతినిగతులు దప్పిక్షీతికి • జతికిలఁబడి

మాయెమైపోయెనురణ • మహినిఁజూడ ॥

19

సౌర — మనమానంవడిభోఁ గాంచనేలేదు. కృతవర్త్ర యుష్టును నడ్డనచ్చెగాఁబోలు
దవరధముపైఁ జచ్చియుఁ జాపనిపీనుంగు భాతిఁపడియున్నాఁడు (పరికిం
చి) అగ్రజా ! చూడు మామిత్రుని పాటుఁజూచి సహించలేక వృష్ణార్జు
నులఁ బొదివిపమనగు ప్రదరములపదల మొదలిడిన భోజపతిని.

సౌగం — అగ్రజా ! పాపమాయర్జునుఁడు బంధువని యూరక బాణపరంపరసహించి
వంశనఁజేయ వుండనున్నాఁడు.

సౌర — అగ్రజా ! విషమేవోక్తృఘ్నఁడు వాక్రుచ్చుచున్నాఁడు.
(తెరలో)

గీ॥ బంధువంచునుదయఁజూడ • బవరమందుఁ

బరులుసాగఁగాఁగలవె • యోసార్థివేంద్ర?

శత్రువులఁజేరియున్నభో • జపతియిపుడు

తలఁదలుగఁగాఁబడఁదగున • తందెసుమ్మ ! ॥

20

సౌగం — అరరే ! కృష్ణుఁడిట్లు చెప్పెనోలేదోకాని తను తరక్షణమందే భోజపతియు
ఖాంభోజముగాజూఁబారి ఖండితభూజమట్ల తేజముతస్పి రధముపయినుండి
పడియె.

(తెరలో)

గీ॥ పిచ్చుకలపైనిబ్రహ్మస్త్ర • మచ్చపక్షఁగ

నెత్తినట్లు కాసునుజేయ • నివరణీప

సమితితోసమరముఁజేసి • జాగునేయ

సమయమేయిదిసైంధవుఁ • జంపవలచె ? ॥

21

సౌర — అన్నయ్యా ! కృష్ణుఁడిట్లని తనరధచోదకసామర్థ్యముఁ జూపుచున్నాఁడు
ఇకగీవీరునడ్డువారులేరనుమా ? (పరికించి) శృతాయుధ ప్రయతిమహార
ధకులు బలములతో నురవడించిరి చూచితివా పీరివలన నేదయునఁ గార్య
మందునా ?

సాగ— ఉండెడిదేమిటి

గీ॥ మనమనుకొనుటయేతడ • వనఁగనయ్యె
గానియింతగానరునిపైఁ • గాలుఁద్రవ్వు
రధగజాశ్వపదాతులు • రణధరణిని
బాణజాలంబులోనన • లీనమైరి ॥

22

సార— పాపమీ సైన్యమంతయు రక్తసముద్రమందు మునిగి తేలుచున్నది కాని
యొక్కరుఁడును నిలువరింపలేకపోయెఁగదా ? అగ్రజా ! సైంధవపతాక
మేమయినఁ గాన్పించుచున్నదా !

సాగం— కాన్పించకేమి ? దూరముగానున్నది.

సార— అగ్రజా ! దుర్యోధనుఁడేలకో మొనవయిపునకుఁ బోవుచున్నాఁడు.

సాగం— ద్రోణాచార్యునితో మంతనములేమో కాంతుమురమ్ము.

(నిష్క్రమణము)

2 వ రంగము.

[ప్రదేశము.] రణభూమి — [ప్రవేశము] ద్రోణుఁడు విగతరథుఁడై
ద్రోణుఁడు (తనలో) ఆహా ! యీపాండవసైన్యము

ఉ॥ బాణపరంపరాశతమ • పారముగాబరపించిర క్తపున్
సోనలువేమరుకొ గురియ • సొక్కుచు సోలఁగఁజేసినకొరణ
స్థానమువీడకెంతయున • దాధృతితోసికతంపుఁ పొత్తగల్
పోనియటుల్ ననుకొగవియఁ • బోరొగిభోరని తారసిల్లెఁగా ॥ 23

ఎన్నిమారులు నిలువరించినను సైంధవుని ప్రాణములాగులాగుఁ గనఁబ
డదు ధనుజయుండప్పుడే మూలబలము జీరినట్లుగాననయ్యె పోనియ్యు ఎవ
రి కర్మము వారిది నాయోపినంత వట్టు సమరధర్మ మారడిపుచ్చకయేన
డుతును. తరువాతదైవవశము అదైవమనఁగా నెవ్వఁడు ? దేవకీనందనుఁడగు
గోవిందుఁడే (పరికించి) అదేమి రారాజు దుస్తేజుఁడైయాజివదలి నాజతనం
బునకు లోజుచు నే తెంచుచున్నాఁడు మోముఁజూడరోష కషాయితమ
యి యెప్పుచున్నది. ఏమిమూడునొకదా ?

దుర్యో— (ప్రవేశించితనలో)

గీ॥ ఏదియొసంఘత్వమం ♦ దేవుఁజెందుఁ
దలకొకని పెత్తనంబైన ♦ దగ్ధమగును
కట్టఁగట్టిన చీపురు ♦ చిట్టిపుడుక
లట్టెవిటుఁగునటెబ్ర ♦ యత్నమందుఁగాక॥

24

(ప్రకాశముగా) కుంభసంభవా ! నమస్కారము.

ద్రోణు—రాజరాజా ? ఇష్టప్రాప్తిరస్తు.

దుర్యో—(వికటముగా)

గీ॥ తమరివంటియోధులురణ ♦ ధరణియందు
మెలఁగనిష్టములకుఁబోటు ♦ కలుగఁగలదె
ద్రోణు— ఏమియిట్టులవికటంబు ♦ లెసఁగుచుంటి
వెట్టిలోటులుయోధుల ♦ కిపుడుగలిగె ? ॥

25

దుర్యో—మహానభావా ! లోటేమున్నది

గీ॥ కప్పయెలుఁగుపాములుతేనెఁ ♦ గప్పఁబడిన
కత్తులీరణమునఁదిరు ♦ గంగఁగంటి
నందుముఖ్యుడవీవైతి ♦ వనఁగలానె ?
యెంతచెడినశిష్యుండనె ♦ యేడ్వఁబట్టి ॥

26

ద్రోణు—ఏమేమి ? సుయోధనా ! నీవేనాయిప్పుడు పొట్లాడుచున్నది ? జయము
కానలసినవాఁడవేనా నీవు ? నాయందుగురుత్వమున్నదా నీకు ? ఏమంటి
వేమంటివి? (కప్పయెలుఁగు పూర్వోక్తపద్యమునుజదివి)నిదియేనా?
నీతెలివికిచాలసంతసించితిని.

గీ॥ కొండెములుజెప్పుదుష్టక ♦ ర్ణుండొకండు
ముష్కరతగల్గునీదుత. ♦ మ్ముండొకండు
నీకులమునకునాశంబు ♦ నిక్కముగను
దేసమర్థులైనమమ్ము ♦ దిట్టేదేల ? ॥

27

దుర్యో—(కోపముతో)

ఉ ॥ చాలునుజాలునింకమనఁ జాలియొకింతయులేకయంగభూ
పాలునిదిట్టఁజొచ్చితివి ♦ పాపమటంచుఁ దలంచకేనరుం

దాలము సేయఁబోవఁబ్రయ + మైమునదాటగనిచ్చితోర ! పా

ల్మాలికఁజేసిసైంధవుని + మాకేకడక్కఁగ నియ్యవయ్యయో ! ॥ 28

ద్రోణ— దుర్యోధనా ! బాగుగా వాగితివి.

చ॥ అగునగు నేనెనీకిచట + సంతయు మోసము పెక్కు జేసిన

ట్లగపడుచుంటువెంతలగు + నా మునునాద్రుపదాత్మజాంగనన్

నగఁబొగులంగఁజేయుతెగు + ఎఁ నినుఁజుట్టుకయున్నవన్నఁగా

వఁగఁదరమా ఖలాత్ములను + బారుడకనొకఁడెద్దనాయటన్ ॥ 29

నీనీచబుద్ధి పోనిచ్చుకొంటివిగావు నాయధాశక్తి వినియోగించి నరు

నిలువరింపఁ జాలకున్నను వాని సహాయమొనర్పఁబోవు నీపాండవులనాటం

కవటచు నాపైసీవీయవవాదమువేయ సాహించితివే ! సైంధవుఁగాపాడు

కొనుటకైయేకదా నీయాప్తవర్గముతో సమగ్రముగానిచ్చి నన్నొక్కని

నీమొననేడుచుమిరి. కాని ! కానీ ! కృతఘ్నులకుఁ జేయునుపకారమను

కొనెదను. కొండెముల ముండకొడుకగు కర్ణుండుండెఁగదా ! నామాటయే

టికి వాఁడుండువెటకు నీమొండిబుద్ధి యిట్ల నేయుండును.

దుర్యో—(అర్థోక్తియందే)

ఉ॥ కొండెము కొండెమంచుఁగడు + గ్రూరముగావచియించెదేలనీ

భండనధర్మమొక్కతటి + బాగుగఁగాంచుమి నిన్న శేయిశే

నుండఁగ నేటిభీతియని + యూరకసైంధవుఁజంపనుంటిపా

రుండవొనీవుమాగఁజగు + రుండవొమాకిటమారకుండవో? ॥ 30

ద్రోణ— సహభావ ! చెప్పుదెబ్బ గొట్టితివి. నీవనినట్లు నేనిప్పుడేకాదు పారుడఁ

గాక పోవుట !

నీ॥ గాలిచూలికిమీరు + గరళంబుఁబెట్టఁజూ

చిననాటనుండిబ్రా + హ్మణుడఁగాను

లాక్షగృహదహన + మీక్షించిలజ్జతో

నొరగుదినమే ధరా + మరుడఁగాను

కపటంపుజూదంబు + గాంచియూరకయున్న

తోజునుండియును బా + రుండఁగాను

పాంచాలిమానంబు • భంగించుమిముఁజంపఁ

దివురనినాఁడెనే • ద్విజుఁడఁగాను

గీ॥ సూన్యతాలాపులగుపాండు • సూనులందుఁ

జేరకేయధర్ములగుమీ • వారిఁజేరి

బ్రాహ్మణత్వముఁజేఱచిదా • రాభ్యగ్యుఁడైతిఁ

గాననేటికిదూషింప • మానవేంద్ర'॥

13

ఛీ ఛీ ! నీబుద్ధితెలియవచ్చినది. చచ్చిచెడి నేనిచ్చటఁ బొరిపొచ్చెము లేక యీపాండవుల నిలువరించుచుండ నిదియంతయుఁ బోయినదేమి ? ఇక నేదియో మాఁడుననియెంచి నామీఁద నీలాపనింద న్యాయముగా నున్నదియా ? గదాయుద్ధపారీణుఁడవని పెద్దబిరుదుఁ దగిలించుకొన్న నీవును బాణవిద్యా కాశలుండని పేరుపొందితి ననుకొనుచున్న నీనెచ్చెలి కర్ణుండును నర్జునుని నిలువరింపరాదా ? ముసలిచాపని నేనొక్కఁడనేనా నీకు దొరికితిని. పడుచు తనపు గర్వముచే మిట్టిపడుచున్న నీతమ్ములే మైరి నీచుద్దుల మేనమామ రాజ్యమంతయు బహున్యాయముగా నార్జిం చి యావాలయుద్ధంజేసి నీకర్పించిన మహాత్ముఁ డిప్పుడేమేనియు సహాయ ముచేయలేక పోయినాఁడా యాశకునిగాఁడు. పోపొమ్ము యిట్టి యసం దర్భపు వాక్కుల వక్కాణింపక బుద్ధితెచ్చుకొనుము.

దుర్యోధ— మహాత్మా ! (పశ్చాత్తాపముతో)

గీ॥ తమసెలపురీతినడువను • తమముగాదె ?

కార్యకూరతనాడువా • క్యయులలేక్క

గొనకపుత్రునివలెఁజూచి • ననుక్షమించి

పోవనెలవిండుదీవించి • పోరిలోకి ॥

32

మఱియు నాచార్యవర్యా ।

క॥ తృటిలో సైన్యమునంతయుఁ

బటుబాణప్రహతిఁగలఁచు • పార్థుఁగనినే

నటనిలువలేకపల్కితిఁ

గటువాక్యంబుల ఊమించి • కావుమినన్నున్

33

(అనికాళ్ళపైబడును)

ద్రోణు— [లేవదీసి ప్రసన్నుడై] లేకమ్మ ! రాజా శివు నలగఁజూర్చుకొను
యు నొకటియే కాని వేఱుగాదు. నీపల్కుల కావంతయుఁ జరిగినవి.
నేనొక కవచమిచ్చెద దీనిఁ దొడిగితివా నిన్నెవరు జయింపలేదు చాలో
నిప్పుడపోయియర్జును నెదురించుచు పొమ్మ నేనిక్కడ జూరఁగలఁనని
యుండవలెను. [అనికవచమిచ్చును]

దుర్యోధు— [వీసికొని] గురూ తతమా ! సెలవా ?

ద్రోణు— సరే ! పొమ్మ .

నిష్క్రమింతురు.

ఛోలి పి వ రం గ ము. ఛోలి

ప్రదేశము—రణభూమియె

ప్రదేశము—కృష్ణానదీతీరము

కృష్ణు— అర్జునా !

గీ॥ ప్రొద్దుపొడిచినప్పటినుండి • పోరుసలుపు
చుంటి మొక్కరీతివినుగు • నొందకహహ !
యేమిచెప్పుదు నశ్వంబు • లెంతమాత్రం
మైనదడుగున్న పలుగుల్ • మేలవంట ॥ 34
సైనిధవుఁడుఁజాల దూరములోఁ గాన్పించుచున్నాఁడు • నీయెడ
తెంపుజేసి ముందునకు సాగకుంటివి. ప్రొద్దునుజాల వాగ్గోనది. నాకు
నేమియుఁ దోచకున్నది.

అర్జు— ఏటికన్ని చదివెదవు ?

గీ॥ ప్రొద్దుపోయిన నేనెట్లు • దిగ్దగలను
అడ్డువచ్చుచీరులపీడి • యరుగనగునె ?
రథ్యములతోసతమై • రథముఁదిగియె
పోరుమనునంతలోవారె • బొందుపఱచు ॥ 35

కృష్ణు— [సాశ్చర్యముగా] ఏమియీసాహసము. త్యక్తరథుఁడై ఇట్టికఠోర
బోరెదవు ?

అర్జు— బావా ! నీయవ్యాజకరుణా కటాక్షము లేక్షణములో నాపైఁబడెనో య
 ప్పటినుండియే నాకీసామర్థ్యము, యెందులకీవృధా వాదము. దిగుదిగు నీవు
 గుర్రముల బాగుజేయుము. [కృష్ణుఁడుదిగఁగా నేదానునుదిగును.]

కృష్ణ— పార్థా ! నేబోయి యచ్చటనే బాగుజేనుకొని తీసుకవచ్చెద .
 (అనిరథముతో నిష్క్రమించును)
 [నేపథ్యమునగలకలానంతరము.]

గీ॥ అర్జునామనపైనిది • వ్యాస్త్రసమితిఁ
 బర్వచు బలంబులే తెంచఁ • బదిలముసుమి
 గాండివృషము కశరాళిఁ • గావరంబ
 డంచి మాదురక్షణముఁగా • వించుమిపుడు ॥

36

అర్జు— గీ॥ నందనందన | యిందుఁగం • దొంద నేల!
 కాంచువారి దగ్ధంబుఁగా • వించుచుంటి
 దివ్యశరపరంపరలేసి • తృటినినిపుడు
 గుర్రములమాత్రమివుబా • గుసవరించు॥
 (అనిబాణములేయఁ జెడ్డయగ్నిజ్వాల కనంబడును)

కృష్ణ— (ప) వేకించి యానందమున నర్జునుఁ గొఁగిలించుకొని)
 చ॥ అరరె! విరోధిమధ్యమున • నశ్వములన్ సవరింపఁ జేయునీ
 వరశరశక్తి యద్భుతము • పార్థ ! యిఁకొక్కటి ముచ్చటించెదవో
 పారులు జలంబుఁగొరియన • యంబునొగర్చుచునుండఁగావునన్
 సరగున వానికిన్ జలమొ • సంగినగాని మెలంగలేవునూ

37

అర్జు— బావా! నీకరుణయునునది యున్నయెడల నది యెంతపని? చూడుమిశ్వాదు-
 గీ॥ సేనే పితృభక్తుడనయితి • సే నిసురలు
 నన్నుమెచ్చుట నిజమేని • యన్నభర్త
 జుడిలసత్యఁడైయైనఁ • బుడమి పగిలి
 జలము బైటకెగరెడినా • శరవరమున॥

38

(బాణమేయ భూమినుండి జలము జమ్మని యెగురుశుతోడనే దుందుభులు
 తదువాతనాకాశమున)

మ॥ భళిరే! యర్జున నీదుశౌర్యగణిమన్ • షడ్వింశతగా శక్యమే
నరనారాయణులన్న మీరలెకదా • నన్యప్రభావంతులై
ధరణీచంద్రభసూర్యున్ దమయశో • ధావశ్యున్ బర్హిభా
సురసంపత్ప్రభులై విరోధిహరులై • శూరాత్ములై క్రాబుతన్ 40

కృష్ణ— అర్జునా! వింటినా! దేశతలపలుకులు (అనిలోనికిఁబోయి రథముతోఁబ్రవేశించును)

అర్జు— రథమధిష్ఠింతు నా (అని యెక్కి)

కృష్ణ— [తాను నెక్కి] అర్జునా కనుంగొనుమీవాజులవేగము! నీయాశుగములకన్నవేగముగాఁబోవుచున్నవి నుమా!

(అంతఁదెరలోఁ బెద్దకలకలము)

కృష్ణ— ఏమిదియింతనవ్వఁడు

అర్జు— మఱేమియులేదు. రారాజుగారి సంరంభము నాచేతి శాతబాణములఁ జవిజూచుటకై యేతెంచుచున్నట్లున్నది.

[తెరలో]

శా॥ ఓరీ ! యర్జున యోధి! కృష్ణ! నిలుఁడీ • యెక్కింత నేపచ్చేటన్

రారాజాశుగజాలమేయుచుభవ • త్స్పృణంబులన్బీల్చెడిన్

అర్జు— రా రా వేగమేరేరమేల పశువా! • రా రాజవే నీవునున్

ఘోరాజిన్నిను దుష్టమార్గణములన్ • గుప్పించి యేడ్పించెదన్ 41

దుర్యో— [సారథిద్వితీయుఁడై రథముపై బ్రవేశించి] అరే! దుష్టాత్మా

శా॥ ఏమంచిప్పుడు పల్కితోరి తులువా • హీనప్రచారాత్ములై

భామన్బల్వురు కూడుటే యశముగా • భావించితే బాలిశా!

అర్జు— భామన్బల్వురు గూడుటేపరునియం • బన్గూడయత్నించుటో

యేమోహాతము ముందునాకు రణమి • మ్మింతేని ధైర్యంబుతో॥ 42

కృష్ణ— కరుణాజా! శూరన్మునీ !

శా॥ శూరుఁడవైరణస్థలియ • శోలనాదరణాదటన్గనన్

బీరములాడనేల గెలు • పే వినుపించును శౌర్యధైర్యముల్

దుర్యో— పిరుడనేనటంచుఁగడు • బోలకుమోరి మురారిభీరువై

ద్వారక నీటఁగట్టితివి • దానికతంబుఁ దలంచుకొమ్మిఁకన్॥ 43

ఛీ! ఛీ! నీపారుషము గూడలెక్కకుఁ దెచ్చుకొని మావంటి
శూరుల నధిక్షేపింపఁజొచ్చితివి . చాలుఁజాలునింక నూరుకొని
మావంటివారలకుఁ దేరుదొలి బ్రతుకుము

కృష్ణ— ఔనాను నీవంటిశూరుఁడనే నెట్లగుదును నీచేసినయుద్ధము లొకటియా రెం
డా! నీపాట్లు నీకేజ్ఞాపకముండవు నేఁజెప్పెదవినుము
గీ॥ ఏనునీవంటి వీరుఁడ • నెటులనగుదు
ఘోషయాత్రలఁజేసిగ • గ్గోలువడితి
నా?విజయుచేతఁగొప్పగో • యంగఁబడితి
నా? తమరిబోటిశూరుఁడ • నాటకెందు?॥

14

దుర్యో— నిక్కముగాఁగా నేరవు

అర్జు— [అస్థోక్తియందే]

గీ॥ ఓరి! దుష్టాత్మయిపుడెఁ • జేరిశరణు
వేడిన విడుతుఁగానినీ • పీచమడఁతు
దేవదేవుని విష్ణుని • డిట్టగడఁగి
తొర! యొరికురుకులకు • తార కూర॥

దుర్యో— [అర్జునుని] ఛీ! ఛీ! మూఢాత్మా! సిగ్గులేక యేమనిబోయితివిగా కుక్కా
చ॥ తినుటకుఁ తిండిలేకయతి • దీనతఁగానలఁ బట్టియేడ్చునీ
యచుజాలు నగ్గిజుల్ కలిసి • యాయదువంశకుతారుపాదముల్
వినయముతోడఁ బల్టునురు • వేదవిదుండని రాజ రాజనా
ప్రణమదరాతుడకు బశువు • పాదముఁబట్టఁగ నాకు నేటికిన్॥
అదియుఁగాక శతాత్మ! దుర్మార్గుఁడగు నీకు సరిపోయినదికాని యీవే
నత్కులమందుఁ బుట్టినవాఁడవైన నీవెఱిగొల్లనిఁ జేర్చుదువా?

కృష్ణ— ఓరోరిమరాశ్రి నీనెలతక్కువగుణంబులు పోనిచ్చుకొంటివికావు నీకునెప్పుడు
నిదియేయేడ్చుయిపోయినది కానీనునిమాటల వీనులఁబెట్టి నీనోటికివచ్చిన ట్టెలు
జేరిగడఁగితివి నీపోకాలము తటస్థించినది. ఇంక నెంత యెదారుటచు
యీయార్భాటము ఇంకనైన బుద్ధిఁదెచ్చుకొని నీదామారులగు యిహలోకం
సి సుఖింపుము

దుర్యో— ఓరోరి! తుచ్ఛా! పాటుబోతా! యంతయుద్ధము జరిగిన తరువాత సంది, జేయవచ్చితివటరాఖిలాత్మ! యిప్పుడు నా బాణాన్ని జ్వాలకుశలభములుకాక బ్రతుకుదు తరువాతఁ జూచికొందము.

అర్జు— చెట్టుచచ్చుకాలమునకుఁ బుట్టికుక్కమూతికిందెలవలె మీకులము నాశన మొనర్పఁ జుట్టితివిరా పశువా! మీపాపములువర్ణించుటకు సరియైన పద ములేలేవురా! మీరలుద్భవింపకయే పోయిన నీకులమున కిట్టిచేటుమాఁడు నా ? యీదేవదేవు దిట్టినీనాల్కపడకుండుటకు గారణమునీకర్మానుభవ మింకఁదీఱలేదు

దుర్యో— ఓరోరి ! జాల్ముఁడా ! సప్తంసకా ! స్త్రీవంచకా ! నీబోటియాఁడముం డల కీతఁడు దైవము కాబోలునేమి. యితఁడే దైవమా మాధుఁడా నక్క యొక్కడ దేవలోకమెక్కడ ?

మత్తకోకిల— చాలుఁజాలునిఁకేమికావలెఁ + జక్కఁబల్కితిమాధుఁడా
యాలగాపరియైనగొల్లఁడ + హావికుంఠనివాసుఁడే
పోలఁజూడఁగనిద్రజాలిక + పూరుషుండుమహాత్ముఁడే
యేలయింకవృధావివాదము + లిద్దరిన్ సమయించెదన్॥ 47

అర్జు— కృష్ణా ! పాకము ముదురుచున్నట్లున్నది ! సెలవా ?

కృష్ణ— అతఁడే సెలవడుగుచున్నాఁడు జాగేల ?

అర్జు— ఓరోరి ! దురాత్మ (బాణము లేయజానికిఁ దగలకయేక్రిందపడును)

కృష్ణ— (ఆశ్చర్యముతో) గీ॥ అర్జునా ! యేమిచిత్రమి + యధమునకును
బాణజాలంబుదగులక + మానియుండె

అర్జు— ద్రోణుఁడిచ్చినకవచంబు + వానినిలిపె
గానియిప్పుడెసమయింతుఁ + గాంచుమిత్పటి॥ 58

నేనిదే సర్వకవచఘ్నంబను దానిసంధించియేయుచుంటిని

(యేయదాని నశ్వద్ధామ నటకును)

కృష్ణ— అయ్యో ! దీనినడుమనే యశ్వద్ధామత్రుంచినాఁడు పోనిమ్ము మఱి
సంధించుము.

అర్జు— కృష్ణా ?

గీ॥ దీనినేరుసుమరలసం ♦ ధింపరాదు

కానఁగాంచును నేనుసం ♦ గామభూమి.

వానిచేత నెకవచంబు ♦ వదలఁజేసి

పారఁగొట్టుదుశరపరం ♦ పరలనేసి॥

49

[అనిబాణములేయ దుర్యోధనుని సారథి రధ్యములుగూలును.]

మర్యో— [తనలో] ఆహా !

క॥ ఏమీయితని శౌర్యము

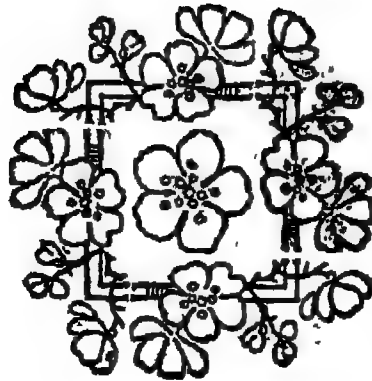
సామంతంబగుకవచము ♦ జక్కగదునిమెన్

నామానముదక్కు నెసం

గ్రామాంగణమందునిలువఁ ♦ గాఁబారవలెన్ ॥

(అనిపాఞిపోవుచు తోడవీరును నిష్క్రమింతురు.)

ఇది చతుర్థాంకము

సైంధవార్జునము.

పంచమాంకము.

ప్రదేశము-రణభూమి

ప్రవేశము-పూర్వోక్త భటులిద్దరు.

1 ప భటుడు-బావా! బ్రతికియున్నావా?

2 ప భటుడు-చావఁగా మిగిలినాను.

1 ప భ-ఎవరుచావఁగా మిగిలినావు?

2 ప భ- నేనే.

1 ప భ-నీవుచావఁగా నీవెయ్యెట్లుమిగితివి?

2 ప భ-అదే! చిత్రమా? నాదేహమిప్పుడు చావలేదు నాప్రాణములు చచ్చినవికను కనే నేను చావఁగామిగిలినాను.

1 ప భ-నీప్రాణములు చచ్చి నీదేహములేదనఁగ?

2 ప భ-నీమొగము! చంపుచున్నావు! పెద్దమ్మా! నాప్రాణము లీలాకములోతేవు నాకన్నముందేగి యచ్చట నాకుబసమొదలగునవి గుదుర్చుటకుఁ బోయినవి

1 భ- ఎక్కడ?

2 భ- వీరస్వర్గములోఁ

1 భ-అదెక్కడ

2 భ-అది యిక్కడకు దాదాపుగా రెండుమైళ్లుండును.

1 భ-నీప్రాణములకుఁ దోడెవ్వరులేరా?

భ-తేకేమి డబ్బది పదునొకండుగురు ముందేగినారు.

1 వ భ—ఈకందాయింపంతా యెవరు?

2 వ భ—ఇక నెవ్వరు మనపాలిటికీదినమర్జునుడే!

1 వ భ—అయిన నీప్రయాణము నిశ్చయమన్నమాటే?

2 వ భ—నీతోపాటే!

1 వ భ—నేనీకందాయింపులోరాను.

2 వ భ—మఱియెవ్వరున్నారు?

1 వ భ—సరి సరి యెఱుంగరాదేమిటి? అర్జునుడేమంబు తెలియక సాత్యకి బ్రతిమా
లి ధర్మరాజుగారు మనపాలిటికి యమధర్మరాజులగుననే పంపినారు

2 వ భ—ఆ! ఆ! మన ముసలాని దాటినాడావాడు?

1 వ భ—ఒక్కనమస్కారము లంచముఁ గొట్టులోనికిఁ బోనిచ్చినాడు

2 వ భ—అయిన నీవుగూడ సిద్ధమేయన్నమాట

1 వ భ—ఆ!

2 వ భ—మఱిపదపద

(నిష్క్రమింతురు)

1 వ రంగము.

ప్రదేశము—రణభూమి

ప్రదేశము—ధర్మజ భీములు

భీముడు—మహాత్మా!

శా॥ అన్నామిరిటు దుఃఖమొందఁదగునా • యావంతయున్ జెప్పకే
యెన్నండైనభవద్వచోనియతికిం • తేదప్పి నేనుంటి నే
మన్నింపన్ దయఁజూచినాకుదృఢినిన్ బ్ర • హ్మాండమాకార్యమై
నన్నిండాదుముదంబుతోఁ దెలుపుఁడా • నండంబుతోఁజేసెదన్ ॥

ధర్మ—(కన్నీటితో) అనుజా భీమ సేనా!

మ॥ మునుముందొక్కట పాంచజన్య నినదం • బున్ వింటి నేకాని పా
ర్థునిశంకర్థునిరాక సాత్యకినినెం • తో తొటిపాటొందిపం
పినవాడున్ నరుజేరవట్లగపడెన్ • భీమంపుసంగ్రామమం
దున నెట్లుండెను యర్జునుండకట!

(అనిపైజెప్పలేక భీముఁ గొగ్గరించెకొనియెడును.)

భీము—

...

...

గం • దున్ బొంద నేలన్నయా!॥

2

(అని గూర్చుండఁజేట్టును)

అగ్గిజా! శాంతింపుము

ఉ॥ శోకము బొంద నేలమది • జూచిన నాతని కేమి లోపమా

హా! కమలావిభుండరద • మాలములా నొగలెక్కితోలఁగా

నాకపి శేఖరధ్వజము • నల్లలనాడనభంగవాజుడై

నాకవిభూదృఢపుండు కద • నంబున గాంధీవ మెక్కువెట్టనే

లోకమునంగలండతని • రోషకషాయితదీప్తిఁజూడఁగా॥

3

కావున నావంతయు వెఱవఁ బనిలేదు యథేచ్ఛలైతమరిచ్చటఁ బారిపో
చ్చెములేక యుద్ధముజేయవచ్చు.

ధర్మ—

తమ్ముడా!

గీ॥ ఎన్ని నెప్పిన నామన • సేమొకాని

నెమ్మదించ కభయముతో • నిండియుండె

గాన నెట్లైన నీవిప్రు • వానిఁజేరి

విజయవార్తలఁద్వరలోన • విశదపఱచు॥

4

భీము—

గీ॥ ఏనెయిటనుండిపోయిన • న్నగురుండు

తనప్రతిజ్ఞల నెరపనే • మనఁగలాను

ధర్మ—

నెరపుటెట్టులవానిన • మరమునందు

జంపఁబుట్టుదృష్టద్యుమ్ము • డింపుఁజెలఁగ॥

5

తమ్ముడానీవెన్ని జెప్పినను నామనున్నన కెక్కుటలేదు నాకైచింతింప
వలదు. నీవేగకతప్పదు.

భీము—

అట్లైన నోయగ్గిజా! నీయిష్టము వచ్చినట్లేయొనర్చెదను శాంతులరగుమ

(తేరవంకదిరిగి) బావా! బావా! (అనిపిలుచును)

దృష్టద్యుమ్న—

(ప్రవేశించి) బావా! నమస్కారము (ధర్మజునకు నమస్కరించి)

వృకోదరా! ఏమిరావించినది?

భీము—

ఏమియూలేదు

గీ॥ పూజ్యుడగు ధర్మజునిపట్ల • పూనికతోడ

జాగరూకుడవైయుండ • సమయమయ్యె

నేనిదే యర్జునునిజూడ • నేగుమంచ

నాజ్ఞ జేసిన వల్లెయిం • చరుగుచుంటి॥

6

దృష్ట— బావా!

చ॥ కరువలిచూలి! యేటుకెటు • గట్టిగనన్యనకున్ వలెన్ వచ్చిం

పరణములో గురుండునర • పాటునిఁ గన్నులనెత్తి చూడఁగాఁ

దరమఁటై నాదుప్రాణమున • దాతను వందుమెలంగుచుండఁగా

సరగునబోయి ధర్మజుని • శంకలదీర్పు బకాసురాంతకా॥

7

భీము— అట్లైయిన నేనిదేపోయెద! మహాత్మా! సెలవా(ధర్మజునమస్కరించి)

ధర్మ— (సంతోషముతో) పోయి వేగ మేవానిఁ జూచినట్లే సింహనాద మొనర్చుము.

భీము— చిత్తము (నిష్క్రమించును)

ధర్మ— ద్రిపదాత్మజా! కనుంగొనుమప్పుడె దోణుని మనభీయుఁడు సమీపింపి
నాఁడు ఆహా!

దృష్ట— బావా! చూడుమా ధనురాచార్యుఁడా శుగళతంబులఁబుంఖానుపుంఖంబుగా
నపారపారాపారమగునట్లు కృపారసంబు చిటునగవు నెపంబున జైటకు
వెలువడుచుండ మన వృకోదరు దాకినాఁడు ఆయ్యో చూడ నేలేదు మన
గాలిచూలిచేఁ జాలసైన్యము గూలినదిసుండి

ధర్మ— వినుమా మహానుభావుఁడగు శుంభ సంభవుఁడేదియో మందహాసముతోఁగూడి
న ముఖారవిందఘృద మొంద వాక్రుచ్చుచున్నాఁడు

(తెరలో)

క॥ చటమున ననునీచిటనీ

బలమొప్పఁగ శైలిచికాక • వశమే మొనకున్

గలయక సారఁగా నీత

స్తుండనుమతుండియియెకాదే • మొనసారఁగలిగెన్॥

దృష్ట— (సంతోషముతో) బావా! ధర్మరాజా కాంచము కాంచము.

గీ॥ తమ్ముని విషయమనినవా • కృమ్ములకును

కోపరసముబ్బ బెబ్బతి • కూకలట్ల

బొబ్బరించుచు మొగమెరు • పుగడురంగ

భీకరంబుగఁబల్కెడి • భీముడికిగొ॥

9

(తెరలో)

క॥ ఏమీ మానరుఁడొక్కట

సామాన్యపురధికునడిగి • సైన్యముజూరు నే

భీమపుసురబలమైనన్

దానుసకునఁబఱపుఁగాక • ధనురాచార్య॥

10

ధర్మ— అయ్యో! ఇంక నేనియో యనుచున్నాఁడు వీనితో నెప్పుడును సామములేక పోయెఁగదా

(తెరలో)

చ॥ మొనఁజొర గాభయంబున న • మోనమయంచు ప్రేయంబునల్కన

ర్లునుఁడను గానుసుమ్మపటు • గోషకషాయతదీపితేక్షణ

ప్రణమదరాతిజాలుఁడఁగ • రాశగదాలలితుండ భండనం

బున గురువంచునిన్వదలఁ • బోలునె శత్రుఁడనై మెలంగఁగా॥

[తరువాతఁబెద్దకలకలము]

ధర్మ— [ఆతురముతో] ఇంక నేనున్నదిక నేనున్నది! కట్టాడ్రుపదాత్మజా!

మ॥ గదసారించిమహోగ్రకోపము కెలం • గన్ద్రోణుపైనేయన

య్యది పృథ్వీతలమెల్ల బెల్లదరఁగా • నాశ్చర్యమైపోయివే

చదిపెన్ సారధిరధ్యముల్ రథముతో • జచ్చెన్ గురుండక్కటా

కదనంబిట్టుగు రూత్తముల్ చనుటకే • కాబోలుఁకావించుటల్॥ 12

దృష్టి— మహాత్మా! విచారించెదరేల!

గీ॥ గురుఁడితరులచేఁగూలుటల్ • జరగునటవె?

వానిమృత్యువునేనెయ్యె • పరఁగుచుండఁ

గాంచుమామూలమెలమెల • గదలుచుండె

బృథివికిని దాఁటిదెబ్బద • ప్పికొనఁబోలు॥

13

భయములేదు ఎగవకుఁడు.

[అంతఁదెరలోఁ బెద్దకలకలము]

ధర్మ— అదేమికలకలము?

దృష్ట— మఱేమియులేదు. దోనిని పరాభవము గన్నులారఁజూచిన మనవారి భేరినినాదములు నుద్దండభ్రుజాదండుఁడైన భీమనేనున కడ్డురాలేక పాటిపోవుకారవులయార్పులును జయోత్సాహఁడై మన గాలిచూలిచేయు సింహ నాదము నొక పెట్టనంత కలకలమైనది

ధర్మ— కనుగొనుమల్లదె మఱలనొక తేరుగూర్చుకొని వడముడికడ్డుపడి బెడిదములగు నంపజొంపములు గుప్పించుచున్న యాదోనిని

దృష్ట— [పరికించి] అదేమి భీషుఁడు తేరుడిగ్గ నుటికినాఁడు
[మఱలపరికించి యానందముతో] హాయి! హాయి!
బావగారూ ! పరికింపుఁడు మీతమ్ముని పరాక్రమము
గీ॥ బిట్టువానకుఁదలయొగ్గు • వృషభమట్లు
దిట్టరియయిపోయి గురుని • తేరుచేత
బట్టివినరివినరిపాట • వైచెనహహా |
యిట్టిధీరుని నేనెందు • నెఱుఁగనెఱుఁగ ॥

14

(తెరలోఁబెద్దకలకలము)

ధర్మ— (సంతోషముతో) ద్రోణుఁడల్లదిగో మెలమెల్లగఁ దెల్లమొగముతోమొనకు బాటివచ్చుచున్నాఁడు.

కృష్ణ— బావా ! బావా ! పరికించుమదే దూరముగా నాబకాసురాద్యనే కరాక్ష సాంతకుఁడైన భీమునకెట్లు కురుసైన్యమువెన్ని చ్చిపరువం జొచ్చినదో!

ధర్మ— దూరముగా నుండుటచే నతగాఁ గనంబడలేదు.

దృష్ట— ఔనాను.

(తెరలో సింహనాదముతోఁ బాంచజన్య దేవదత్త ధ్వజములు వినంబడును)

ధర్మ— (అనందముతో దృష్టద్యుమ్నుఁ గాఁగిలింపుకొని) ద్రుపదాత్మజా ! నాకు గర్జరసాయనమగు సింహనాదము దానికిఁదోడుఁ బాంచజన్య దేవదత్తంబులు వినంబడియెనాశంకలన్నియుఁ దీరె. రమ్మపోయి యామొనఁజూచి కొందము.

దృష్ట— చిత్తము.

(నిష్క్రమింతురు)

2వ రంగము.

ప్రదేశము రణభూమి—

ప్రవేశము పూర్వోక్తభటులద్వారా

1వ భ— బావా ! నీకుమగలెందఱు ?

2వ భ— నాకు నీకుఁగలిపి ముందొక్కఁడేమగఁడు .

1వ భ— తరువాత ?

2వ భ— ఇప్పుడంతావెరసి ముగ్గురు.

1వ భ— క్రొత్తమగని ప్రచారమెట్లున్నది ?

2వ భ— క్రొత్తమగనివలెనే యున్నది.

3వ భ— అఁగ ?

4వ భ— అఁగ నేమిటి ? యిద్దరుమగల ద్రోసిరాజుజేసివచ్చిన మగని నలపులకు. గొక్కురు మనుటకును వీలుండదుకదా ! అందుననితండు కొంచెము సురే కారమిమ్మన పడునట్లు చర్చరక్త నేవాడు. పేట్రేఁగఁ గొట్టుటకు సిద్ధముగా నున్నాఁడు (పరికించి) కాంచుమిదివఱకే కర్ణుని ముమ్మారు నభిక్షతములకు బడులు బాణక్షతములఁ జేయనోర్వలేక పాటివచ్చియు మఱి లఁజచ్చినట్లుపోయి కలియుచున్నాఁడు.

5వ భ— ఔనాను అది నేకాండ నేలేదు (పరికించి) కనుంగొనుమా మూఁథ దుగోష్ఠి ధనునిదన స్నేహితుని పాట్లఁజూడలేక తమ్ములకుఁ జేయవచ్చి యేమియో ఎక్కాణించుచున్నాఁడు.

గీ॥ ఓరి, శత్రుంజయాసుదే * హుండయోరి

సాదుతమ్ములార ! యినజా * మీఁచనినిల

జుండటల ఘోరితరముల * జాండమర

నేయునుండఁ జూచెనరేల * యేగుఁడిపుడ ॥

15

2వ భ— బావా ! చూచితివా యన్నచెప్పిన చొప్పునఁ బోయినమన శత్రుంజ యాదిపరుకునూరుల పాట్లునష్టవిశిఖహాతిచే నారితలలు క్రిందదొల్లు చున్నవి.

1వ భ— అయ్యయ్యో భీమని రథ్యములు నేలఁగూలినవి ఇంక నేమున్నది

2వ భ— మాసమేవో భీమఁడుగ్రుఁడై వ్యాఘ్రముఁబోలి పాత్రుచ్చుచున్నాఁడు.

(తెరలో)

ఓహో ముష్టాత్మా

గీ॥ కాంచుమిప్పుడేలేఖలో • కంబుగందు

వోరివాక్కుర | కర్ణనీ • వారుబెదర

(మఃయొకగొంతుతో) ఓహోరి తిండిపోతా !

బెదరుటకు నేనుగానలో • బెరుగలేదు

ఆకులములుదినుచు నే • నడలలేదు ॥

16

2వ భ — ఆహా ! భీమసేనుడుగ్రుడ్డై సమగ్రముగా నారిలాగి తనభుజశక్తిచెలి
యునట్టి లోకఘనశక్తి కర్ణునిపై వైచెను.

1వ భ — భయములేదులే ! కర్ణుడద్దానిమధ్యనే నఱకినాడు. అయ్యయ్యో మన
ఘుమకొనునంతలో వృకోదరుడడరి యజ్ఞడుడైన సూతజుపైనురుకుటయు
నాటఁడు భీరువైకేతనపుబల్లక్రింద నొరగుటయు భీముడద్దాని నెఱు
గక క్రిందకురుకుటయుఁ గర్ణుడుఁదోడ నే బాణములేయ మొదలిడుటయు
నయ్యో ! జూడుము.

1వ భ — బావా ! చూడుము పాపము.

గీ॥ తన్నుఁగాపాడుకొనుటకై • తగినయాయు

ధంబులేక యర్జునుచేత • దళితమాగ

జములఁజేబట్టితరముల • జదుపుచుండె

హాసములుజేయు సూతాధ • ముండుజెలఁగ ॥

17

2వ భ — నారాయణ ! నారాయణ ! చుట్టుపట్టులనున్నపీనుంగుతిట్టలకై మాయ
మైన బాణజాల నోర్వలేక మఱుగు వెదకుచున్న యావృకోదరుఁజూచి
ననబ్బబ్బ నాకడుపు చెఱువగుచున్నది.

1వ భ — బావా ! బావా ! అయ్యయ్యో ! ఏమిచెప్పుదును.

గీ॥ చేయునదిలేకభిన్నుడై • సిగ్గువాడమి

మఱుగుజేరినభీముని • మొఱకుడగుచు

వింటికొలనుబొట్టను • నంటఁబొడిచి

ఫల్గుచున్నాఁడు కర్ణుడు • కుల్కియైదిగో ! ॥

(శైరలా)

భీమా ! తిండిపోతా !

ఆ॥ వె॥ ఓరి ! తిండిపోత • పోరేలరానీకు

నిల్లుజేరికుడువు • మొత్తయైన

కన్నుఁగానకీవు • కదచంబులోమము

బోటివారిజేరు • తేటిబుద్ధి ? ॥

19

మఱియు

చ॥ పంచమలయందు నాకులును • బండ్లనుదించు మెలంగలేకయీ

రణమహిళలవచ్చితిరి • రాదగునేయిటుసిగ్గులేక ; మీ

పనితపరాభవింపఁబడి • బాగుగనున్నదె ? ధర్మజుండుయా

0

గనియమముల్ చెలంగినుభి • గా ? నరుఁడున్ బురుషత్వమందెనే ? ॥ 2

2వ భ— ఛీ ఛీ వీనిబ్రతుకుగాల సిగ్గు లేని యూరకుక్కనలెతోఁకముడిచి ముమ్మా
రుఁ బాఁటయెకాక ముసలిముండయొక జేయనేరని పనిజేసి మోసపు
చ్చి తుచ్చపువిజయ మొందితినిగదాయని విజ్ఞప్తిగచునెట్లు మాట్లాడినాఁడో
దుర్మార్గుఁడు. వీనికర్జునిచే నింతకింపయున్నది . చూడుము (పరికించి)
హాయి హాయి నేనని నట్లయ్యెదది ! చూచితివా !

గీ॥ దూరముననుండికర్జుని • త్రుళ్లుజూచి

ఢెళ్ళుమని బాణమొక్కటి • వింటదొడిగి

గొల్లటంచునురారాజు • గోలవెట్టి

జొల్లనేసెను గర్జునా • గొల్లఁడలర ॥

12

2వ భ— మనభీముడేడి పాపము.

1వ భ— తనసారథి విశోకుఁడు తెచ్చిన తేరెక్కి మఱలఁ గర్జునపై బడిభావజని
తతోపానలము నెల్లారునట్లు బెట్టిదములగు ప్రదరములఁ బుంభానుపుంఖము.
గాఁబఱపుచున్నాడు.

2వ భ.— రారమ్మ మనపాలటికొక్క బాణము చాలును.

1వ భ— సరేపద . పద .

నిష్క్రమణము.

(తోడనే కృష్ణార్జునులు రథాయాధులై ప్రవేశింతురు.)

అర్జు— (నందేహ సూచకముగా) బావా సాత్యకి పరాభవంబున నాకుగడుంగడు జింతవొంతరెక్కుచున్నది. నేజేసినయాయధర్మముగూడ నాకేదియోసంశయము గలుగఁ జేయుచున్నది.

కృష్ణ— నీచేసిన యధర్మమేమిటి ?

అర్జు— పరుడగు సాత్యకితోఁ బోరుచున్న భూశ్రవుని భుజాదండ మూరకనఁ జూటయే యధర్మముకాదా ?

కృష్ణ— బాగు బాగు యీలాగు నుండవలె ధర్మము.

అ॥ వె॥ నీదున్నేహితుండు • నిర్మలశిష్యుండు ।

సాత్యకిని నతండు • చంపనుండ

వాసిభుజయునటుక • దానినధర్మము

టంచుఁబల్కుచుంటి • నహహనివు ॥

22

చ॥ పలువురు జుట్టుముట్టిపసి • వారిరధంబుఁ బడంగఁజేసీతు

ల్యలావెనుకేగివిల్తునిమి • ప్రాణముచీసిన ధర్మమేకదా ?

పలవురతోరణంబెసలు పక్షమొందుతుదన్ పరాభవం

బులుబడునట్టి న్నేహితునిఁ • బ్రోవనధర్మమే ? ధర్మవేత్తవా॥

23

ఈధర్మ సూక్ష్మమింటిపద్ద సావకాశులమై యోచించుకొనవచ్చును

గాని ముందుజరుగఁబోవు కార్యమాలోచింపుము. యేలయనిన

మ॥ రవియుఁజాలగవ్రాలఁజూచెనిటసం • గ్రామంబునున్ ఘోరము

య్యెవిరోధుల్ చలమొప్పనిల్చిరయయో • యెట్లొక నామప్తనెం

ధవునిన్ గూల్తువా ?

అర్జు— కంటికిన్ గవంగనై • ననోజంపుదున్ గానిచో

బవరంబందునఁజంపు టెట్లొకనుసం • ప్రాప్తించునోచెప్పుమా ॥

24

కృష్ణ— [చిటుగుగవుతో] కానిమ్ము నాచాకచక్రము గొంచెముజూతొవుగాత

[అంతనాకాశంబంతయుఁ జీకటులగును]

అర్జు— మహాత్మా యడేమి యిట్లంతకారమొనరి.

కృష్ణ— [చిటుఁవ్వుతో] మఱేమితేమి

గీ॥ నాదుచాకచక్యంబుఁగ • నంగఁజేయ

మాయలొడనుగాననీ • మాయబన్ని

తపనుగప్పితి నంగుచేఁ • దమము పెజ్జెగ

సంధ్యవేళనితోఁచుఁగ • సైంధవునకు ॥

25

కావుననికఁద్వరలో వానితలనలుక ప్రియల్నిఁపుము.

(తెరలో)

గీ॥ సూర్యుడల్లదెయస్తాదిఁ • జొరఁగఁబోయె

సైంధవుని ప్రాణములఁబోవ • సమయమిదియె

యొక్కతృటిలోన నర్జునుం • డుచ్చరించు

ప్రజలెల్లను వ్యర్థమాఁ • బదిలవడుడు ॥

26

కృష్ణ— (ఆతురముతో) అర్జునా ! యర్జునా !

గీ॥ తపనుఁడిప్పుడువేగమ • స్తమయమందె

నంచువేడ్కతోఁబడమర • నరయుచున్న

సైంధవుడదేకనంబడు • శంకలేల ?

శిరసునలుకఁగాఁదగుగురు • శరమువిడుము ॥

27

అర్జు— మహానుభావా ! కానవచ్చుచున్నాఁడు. (బాణము సంధించిభక్తితో)

మ॥ ఎరబాణంబ ! త్వరనొరిపునొరణములోఁ బల్కురొకననొమెచ్చగా

సరిగాఁదెల్పఁగఁజేసిరమ్మిటకు నీ • శక్తికొవిడంబించుచున్

[అనిబాణమేయగానే]

కృష్ణ— [ఆత్యాతురముతో]

ధరపై నాతనిమస్తకంబుపడఁగాఁ • దప్పొనునీవయ్యదం

బరమందాడఁగ జేయుమిప్పుడుభవ • ద్బాణప్రయోగంబునన్ ॥

28

అర్జు— మహానుభావా ! దమయాజ్ఞ శిరసావహించుచున్నాను.

(అనిబాణమేయ శిరసుదివికేగి యక్కడనతని బాణకలన నాడుచుండును)

అర్జు— కృష్ణావటికీవంత

కృష్ణ— మఱేమియులేదు. యాతనితండ్రి యాతని మస్తకమునేల బడవైచినవాని

మూర్ఖము వేయునొక్కలగునట్లు శపించెను. కావున నిద్దానిఁబాశుపత

ముచే వానిచేతిలోననే పడునట్లు చేయుము. వానిపటము వానినెత్తి
గొట్టినట్లుగును.

అర్జు— (అబ్బురముతో) ఆతఁడెప్పు డెక్కడనున్నాఁడు ?

కృష్ణ— కురుక్షేత్రమున సంజవార్చుచున్నాఁడు.

అర్జు— అటైనసరే ! [అనిపాశుపతము సంధించి]

గీ॥ శంకరునిచేతమెలఁగున • స్త్రోంబఁసేవు

నాపయినిదయఁగల్గిక్ష • ణంబులోన

నీశిరమ్మును వానిపి • తృకరమంద

పడఁగనైచుముజేయుదు • వందనములు ॥

29

[అనిబాణమేయ శరమెగిరిపోవును]

[అంతఁదెరలో]

క॥ ఎక్కడనుండియొ యీశిర

మక్కజముగ వృద్ధతపసి • హస్తమునఁబడెన్

వెక్కసమైయిలఁద్రోచిన

వ్రొక్కలయెన్ వానిశిరము • రారండయ్యో ॥

30

కృష్ణ— [అమితానందముతో నర్జునుఁ గొఁగలించుకొని]

చ॥ గెలిచితిమింకనందరును • ఖింపనిలింపులకింపునింపునీ

బలముదిగతదంతురిత • పాండురకీర్తి విరాజితంబయెన్

బలతిపు నూన ! సత్యపరి • పాలన భీకరశత్రుశోషణా

యిలఁగలరే ! భవద్విశిఖ • బృందమునకొభడకుండువారహా ! ॥ 31

అర్జు— [చిటునవ్వుతో] బావా ! ఆత్మస్తుతిఁజేసుకొనెదవేల ?

కృష్ణ— ఆత్మస్తుతి యెక్కడచిక్కడ ?

అర్జు— ఆత్మస్తుతికాదా ? చుక్కానిఁ ద్రొప్పవాడేపడవ బాగుగ నడచిన దన
వెట్లుండునో యట్లుకాదా ? పోనియిదియే నాప్రజ్ఞయనిన నీకునాకుభేద
ములేనప్పుడది యాత్మస్తుతికాదా ?

కృష్ణ— ఇదియా నీయాత్మస్తుతి ? నాసంతోషముపట్టజాలక యట్లుంటిని. నీవనిన
ట్లోడకుండ విలసినవిన్నియు లేకపోయినఁజుక్కాని యేమిచేయఁగలము.

అర్జునా ! ఇప్పటికి మనమనుకొన్నవన్నియు సిద్ధించినవి. ఇంకమనకేమైన
కోర్కులున్నతా ?

అర్జు — మహానుభావా ! కోర్కులేటికి ? అయినను గోరుమని సాక్షాదభగవంతు
డెయ్యడుగనూరకుండరాదుకావున.

— మంగళమహాశ్రీవృత్తము. —

ఏగృహము జూచినమ • హీస్థలిని సంపదల • శాంతయువిరాజిలుచునుండన్
ద్యాగమును భోగమును • ధర్మము దమంతనెన • దావసుధవర్తిలుచురాగన్
రోగరహితుండయిన • రుండుసతముకొదనని • రూపితములైనపనులన్
ర్వాగమహితుండయిమె • లంగగవిరాజులుతి • రంబురహితోజైలగుగాతన్ || 32

కృష్ణ — తథాస్తు. తథాస్తు-

(నిష్క్రమణము)

గద్య.

శ్రీమద్దాడేపల్లితంక సల్లలిత పల్లవి తమల్లికా వల్లరీశుల్ల కుసుమానుపమాన
పవిత్ర భారద్వాజస గోత్ర సమానానుభవైక బ్రహ్మవిద్యాధురం
ధర వెంకట శాస్త్రిపుత్ర మిత్రానందదాయసు జనవిధేయమార్య
నారాయణాభిధేయ విరచిత సైంధవార్జున నామ

నాటకము పంచమాంకము.

క్రీ ర న లు.

(1) 5-14 నకులుడు—కరహరిప్రియరాగం—రూపకతాళం

పట్టిగుణముల పెట్టిబలమున • జెట్టియభిమన్యుండిలన్
 గట్టిగను యీపద్మవ్యూహము • గుట్టెరింగిన వాడగున్ || ప ||
 గట్టలుకయీ వీరులురువడి • ముట్టడింగొనదావడిన్
 గుట్టుచెడి బడబాణతతులను | గొట్టకనుమానండొగిన్ || ప ||
 యిట్టిదిట్టరి యీజగంబున | బుట్టడని నేనెరుగుదున్
 బట్టియని సందియము నొందక | బంపుధర్మజవానికిన్ || ప ||
 యిపుడు వీనిబంపకుండిన | నీల్లమనమోహర మొగిన్
 రిపులతోద్రోణుండు నేడికృపుడు | వడిదురపిల్లగాన్ ||

(2) 7-28 అభిమన్యుడు—బలహంసరాగం—ఆదితాళం

సెలవునిమ్ము రిపులబట్టిచెండివేసెదన్ | నిలుననీకకారవులను నలమివంచెదన్ || సె
 తులువలైన వీరవరుల నిలనుగలిపెదన్ | బలురధికులు నడల బాహుబలముజూ
 పెదన్ || సె
 బలుసేనల బాణవహ్ని బాలుచేసెదన్ | దిటవునెరపి కీర్తినిలనుదేజరిల్లెదన్ || సె

(3) 16-5 దుర్యోధనుడు—మలయమారుతం—ఏకతాళం

రక్షింపు రక్షింపుమా | గురుదేవ | ర || యీబాలుని బారినిజేరీసైపలేము || ర ||
 చండమార్తాండుడనన్ | నిండువేడి మీతోనిండివెలింగెడి || ర ||
 మాక్షికములగ్గిన | వీక్షించి మ్రగ్గిన విధమాయెమంమింక || ర ||

(4) 24-6 భీముడు—యమునారాగం—అదితాళం

బాలకనిన్ను బాళి బ్రతుకంగజాలానాదు | బారబ్ధమిటులా యెగా | అహ నాయన్నా || బా
 మించినాపూర్వసంచితా మెల్లానింన్నె | డ్పించిదాపురామాయెగా | అహ || దృ ||

కరుబున్న సేనా ఈశిరుబుంన్న సేలానిన్ కరముగూడాకయున్నను॥ అహ ॥ క ॥
బరులెందరుంన్న సేమి ఫలమునీవులేకున్న పాపచిత్తుడనైతిగా॥ అహ॥ పా॥

(5) 28-5 అజనుడు—అసావేరి—అటతాళం

యేమనినైతు నావిధి ॥యె॥ ప్రేమనునినుబెంచి పెద్దనగుదువని పెండ్లిజేసి నేనుంటిగా
అహనాయున్నా॥ యేమి ॥
బలుపురముమేముండి పాపమనాకానింన్నా | పాపులపాలద్రోసితి॥ అహ | యె॥
బారుడేటికిపద్మంధము మొహరించే | పరగ నేనులేకుండగా ॥ ఆ ॥
బలుపురునోకాటిగాఁ బాలునిబట్టిజంపా | బాపమనగా తగదె॥ ఆ ॥ యె॥

(6) 29-24 అజనుడు—అమీరుక శ్యాణి—అటతాళం

పాపియగు సైంధవునిరేపే | బట్టిప్రపంచజూడుడి పాపమనకయ పాపిశంకరు
ప్రాపుజేరిన వీడికన్ ॥ పా ॥
యినుడు హస్తాచలమునందున నింపుమీరుచునుండగన్ | దాపునను కణాకదియోధులు
ధైర్యమునగాపాడగన్ ॥ పా॥
దుష్టులగుదుర్యోధనాథుల | దులువదనములు బలువడిన్ బరువువడయజనుడువీడన
బట్టి జంపిన దుష్టునిన్ ॥ సా ॥

(7) 38-9 సుభద్ర—శ్యామరాగం—ఆదితాళం

కన్నకూన నిన్నుబాళి కనలుదానరా | నావిన్నపంబు నీదుచెవుల | వినవదేమిరా ॥క॥
యవ్వయవ్వయనుచువెంట | నాడనెవరురా | దవ్వు సేయనిముసమైన దాళలేనురా ॥ క ॥
తెండియుద్దుడీరదివిడి | దయనుబలుకరా | కన్నదాన నెటులకఠిన | ఖర్మమోర్తురా ॥క॥
నీవుతేని సంపదలిల నిలువనేలరా | బాలుమాలిధాతగతిని | బాడుచేసెరా ॥ క ॥

(8) 37-29 చారుడు—బలహంసరాగం—ఆదితాళం

పూరీపోవగాసాగే | ఆమందుడు డెందము గందగుదుచును ॥ పా ॥
కన్నులనీరులూలుకా | గన్నచమవార | లెన్నోనింద్యములు బలుకా |

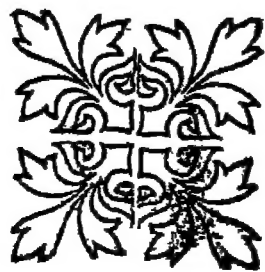
భింన్నుడైదలవంచి | స్నసంన్నానేనురువడి || బా ||
 కర్ణుడాదిగానగగా | గురుక్ష్మపాశల్యలెన్నో గతులాగోణుగా |
 బన్నుగామేన బ్రాణమున్నా జాలుననుచు || బా ||
 రారాజు బైబట్టుక | నిలువరయోరి తులువాయనుచు ఓట్టగా |
 బలుకాక నీవన్న బలుకులకేవాడు || బా ||

(9) 71-12 కృష్ణుడు—జంజూటిరాగం—ఆదితాళం

దునుమసమయామిదె | ఆ ; పాపియానేంధావు బట్టిదిట్టమూలై || దు ||
 యినుడుగ్గంకేనానుచు నాదగుమాయ యనిగానకను బొంగుచూ |
 యరికోననిలచీ యాననమెత్తుచుంన్నాడు || దు ||
 వంతలుదీరగను | యాశత్యడు | నంతామునోదగను | నెంతావేగరమున |
 దృంతువోగాంతును || దు || ౨ ||
 కురురాజు జింతిల్లగా యాకర్ణాదులు | వడిగంపింపగా |
 బరువడియారాజు | దలనీడబడకుండ || దు || ౩ ||

(10) అందరు—మంగళకాళికరాగం—రూపకం

మంగళమిదె మంగళాంగునకు | కమా | యంగానాపతికినీ లాంగునకు శుభ || మం ||
 కృష్ణానకును | రిపుజిష్ణునకు | వర్తిష్ణానకును యాదివిష్ణునకు శుభ || మం || మం ||
 నైంధవాజుకాన నాట్యసాక్షునకు | సాధుపక్షాతక్షణ విచక్షునకు శుభ || మం ||

నవలలు			అక్షిదం సూరకవిగ్రంథములు		
సోదర్యతిలక-రెండవభాగములు			ములు		
	1	0	హరిశ్చంద్రోపాఖ్యానము		
హేమలత	0	8	(శంకరకవి)	0	8
అహల్యాబాయి	0	8	కవిరాజమనోరంజనం	0	8
మహాపురుషుల జీవితములు - మొద			జై మిసిభారతము	0	10
(టిభాగం	0	12	సుదక్షణాపరిణయం	0	10
డిటా రెండవభాగము	0	10	చమత్కారమంజరి	0	8
రాజస్థానకథావళి	0	12	ప్రబోధచంద్రోదయం		6 1/2
డిటా రెండవభాగము	0	12	నై జయంతివిలాసము	0	6
వినోదములు మొదటిభాగం	0	4	దశావతారచరిత్ర	1	0
డిటా రెండవభాగము	0	4	విజయ: లాసము	0	6
వీరబలవినోదములు	0	6	రశ్మికి జనమనోరంజనం	0	6
అబలాసచ్చరిత్రతత్వమాల	1	0	విజయచక్రవర్తిచంద్రోదయం	0	6
కృష్ణదేవరాయచరిత్ర	1	4	ఆముక్తమాల్యద సటీక	2	8
గృహకల్లోపనివారణ	0	8	శృంగారనైషధం	0	6
పద్య కావ్యములు.			కళాపూర్వోదయం	1	8
వరాహపురాణము	1	0	సరసభూపాలియం	0	8
మార్కండేయపురాణము	1	4	ఆంధ్రభాషాపూషణం	0	2
పద్మపురాణము ఉత్తరఖండం			అష్టకవీయం	0	12
	1	4	సులక్షణసారం	0	8
భోజరాజీయము	1	0	నీలానుందరీపాణియం	0	8
ఉత్తరహరివంశము	1	4	నుబ్రహ్మణ్యచరిత్ర	0	10
మొల్లరామాయణం	0	8	శశిరేఖపద్యం	0	4
ప్రభావతిప్రద్యుమ్నం	0	8	శ్రీనాథునివీధినాటకం	0	
రాజశేఖరచరిత్ర	0	8	చిత్రిత ఘనము	1	8

దానములు.

గియోపాఘ్యానం	0	8	చంద్రగుప్త	0	12
విశ్వనాథాయాదవము	0	8	విచిత్రబిల్వణీయం	0	8
చారిత్రాపహరణం	0	8	పాండవజననము	0	9
సుగుణమణి	0	8	పాండవప్రవాసం	0	12
చంద్రకాంత	0	8	పాండవవిజయం	0	12
సంగీతశిఖి	0	8	పాండవఅశ్వమేధం	0	12
ఉభయరాఘవము	0	8	పాండవఉద్యోగం	0	12
హస్తినాపురం	0	8	పాండవజ్ఞాతవాసం	0	6
ఉషాపరిణయం	0	8	నర్మదాపురుకుత్సీయం	0	12
సుశీల	0	8	సారంగధర	0	8
వీష్ణునారాయణరావువధ	0	8	ప్రచండచాణక్యం	0	12
జయంతజయపాల	0	6	విప్రనారాయణచరిత్ర	0	12
అభిజ్ఞాన శాకుంతలము	1	0	విజయరాఘవము	1	0
వేణీసంహారం	0	14½	వనవాసరాఘవము	0	12
మల్లికార్జునాతం	0	14	కుశలవనాటకము	0	12
ప్రబోధచంద్రోదయం	0	10	సంగీత సత్యహరిశ్చంద్ర	0	12
ద్రాపదీస్వయంవరం	0	8	సరూధినీవిలాసము	0	10
సంగీతపాశుపతార్జునం	0	8	చిత్రనళీయం	1	4
సంగీత సైంధవార్జునం	0	8	విషాదసారంగధర	1	2
హరిశ్చంద్ర	0	8	చంద్రమతీపరిణయం	0	8
కలభాషిణి	0	12	సంగీతసావిత్రి	0	4
గాబ్బిలియన్దం	0	12	దక్షిణగోగ్రహణం	0	4
సూర్యకాంత	0	13	రత్నావళి	0	6
యశోచంద్రచంద్రేశ్వరవిజయం			ప్రహ్లాద	0	4
	[0	12			

వలయు వారీకింది యడ్రస్సునకు దరఖాస్తులు పంపవలెను.

కర్తా అచ్చయ్య బుక్క సెల్లగు,

రాజమండ్రి.